

Omladinska tjelovježbena organizacija; Hrvatski junak na Sušaku 1939-1941

Malvić, Luka

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:963290>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-11**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

**FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTA U RIJECI**

Luka Malvić

Omladinska tjelovježbena organizacija

***Hrvatski junak* na Sušaku 1939.-1941.**

(ZAVRŠNI RAD)

Rijeka, 2019.

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTA U RIJECI
Odsjek za povijest

Luka Malvić
Omladinska tjelovježbena organizacija
Hrvatski junak na Sušaku 1939.-1941.
(završni rad)

Preddiplomski studij: Povijest i Filozofija
Mentor: doc. dr. sc. Andrea Roknić Bežanić

Rijeka, rujan 2019.

Sažetak:

Vrijeme početka Drugog svjetskog rata je izuzetno teško vrijeme za Kraljevinu Jugoslaviju koja se nalazi u svojevrsnoj antinomiji na vanjskopolitičkom planu između zapadnih saveznika koji se pokazuju sve slabijima što vrijeme napreduje i pobjedničkih zemalja sila *Osovine* i njihovih partnera u *Trojnom paktu* koji u isto vrijeme dobiva sve više članova. Na unutrašnjem planu su tenzije oko “hrvatskog pitanja” trenutno smirene uspostavom Banovine Hrvatske u kojoj *Hrvatska seljačka stranka* želi ostvariti jači utjecaj na stanovništvo i njegovu veću mobilizaciju u svrhu provedbe svog političkog programa jačanja položaja Banovine i svojeg položaja u njoj, pa po primjeru tada najjačih autoritarnih država osniva omladinsku tjelovježbenu organizaciju *Hrvatski junak* s jasnim političkim ciljevima, fizičkom i ideološkom obukom članova. Iako neće nikada doseći razinu svojih uzora, talijanske krovne organizacije za mladež *Gioventu Italiana del Littorio*, što zbog drugačije ideologije, nedostatka financija, zbog ovisnosti o Kraljevini Jugoslaviji itd. Razvitak i djelovanje organizacije na lokalnoj razini možemo pratiti na primjeru Sušaka i Hrvatskog primorja.

Ključne riječi: Hrvatski junak, Sušak, Hrvatsko primorje, Oskar Turina, HSS.

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Banovina Hrvatska i HSS.....	1
3. Sušak u periodu 1935. -1941.....	2
4. O omladinskim i tjelovježbenim organizacijama u Kraljevini Jugoslaviji s fokusom na Banovinu Hrvatsku.....	4
4.1 Skauti.....	4
4.2 Sokol.....	4
4.3 Katoličke organizacije.....	5
4.4 Hrvatski junak.....	6
5. Dr. Oskar Turina.....	7
6. Hrvatski junak na Sušaku.....	8
6.1 Od početka rada do kraja 1939. godine.....	8
6.2 Od početka do polovice 1940. godine.....	19
6.3 Od polovice do kraja 1940. godine.....	26
6.4 Od početka 1941. godine do kraja rada.....	34
7. Zaključak.....	39
8. Bibliografija.....	41
9. Prilozi.....	44

1. Uvod

U radu je prikazano djelovanje omladinske organizacije *Hrvatski junak* na Sušaku u cjelokupnom vremenu njenog postojanja od zadnje četvrtine 1939. do prve četvrtine 1941. godine prvenstveno kroz dokumente iz fonda Državnog arhiva u Rijeci. Rad počinje s nekoliko uvodnih poglavlja u kojima se ukratko ocrtava državno-pravni položaj Banovine Hrvatske¹ i uloga *Hrvatske seljačke stranke*² u njoj. Sama organizacija *Saveza Hrvatskog junaka* usko je vezana uz HSS, dominantnu političku snagu u Banovini, dalje se daje kratak pregled grada Sušaka, pregled najbitnijih omladinskih i tjelovježbenih organizacija u Kraljevini Jugoslaviji³ jer od svake postoji poveznica s organizacijom *Hrvatskog junaka* kao npr. tjelovježbena komponenta po uzoru na sokolske organizacije, izletnička komponenta i veći dio nazivlja u hijerarhiji po uzoru na *Skaute*, nacionalno-ideološka komponenta i dio vodećeg kadra iz katoličkih omladinskih organizacija itd., na kraju uvodnog dijela nalazimo dio o Oskaru Turini kao apsolutno ključnom akteru u lokalnoj, pa kasnije i regionalnoj organizaciji *Junaka*. U glavnom dijelu rada kronološki je opisano djelovanje organizacije putem njihove interne i eksterne korespondencije te ostalih, u tu svrhu korisnih, dokumenata. U radu se želi pokazati razina društveno-političkog značaja organizacije *Hrvatskog junaka* na Sušaku kroz metodološki pristup analize i prikaza građe iz, do sada neistraženog i neobjavljenog, arhivskog fonda DO 71 HR DAR 540 iz *Državnog arhiva u Rijeci* te kronološkog izlaganja aktivnosti organizacije i njenog međudjelovanja s raznim društvenim faktorima u njezinoj okolini. U radu se, među ostalim, iznose i informacije o ustrojstvu i hijerarhiji organizacije na lokalnoj i regionalnoj razini, te njihovim načelima i načinima rada što je sve potanko izloženo u daljnjem tekstu.

2. Banovina Hrvatska i HSS

Hrvatska seljačka stranka postaje 30-ih godina najjača građanska politička stranka u Hrvatskoj i glavna opozicijska stranka u državi, sredinom 30-ih godina također traje i organizacijska obnova stranke, pa se 1934. godine organizira *Hrvatska*

¹ U nastavku Banovina.

² U nastavku HSS.

³ U nastavku Kraljevina.

seljačka zaštita, pa *Hrvatska građanska zaštita* koje će postati fizičke paravojne snage HSS-a,⁴ potpuno legalizirane u vrijeme Banovine. *Gospodarska sloga* osniva se 1935. godine sa zadatkom ekonomskog organiziranja seljaštva, *Seljačka sloga* sa zadatkom kulturno-prosvjetnog rada, *Hrvatski radnički savez*⁵ kojim stranka želi smanjiti utjecaj socijalističko-komunističkih sindikalnih organizacija⁶ tradicionalno jakih među radništvom te *Savez hrvatskih privatnih namještenika*⁷ za okupljanje činovništva,⁸ na taj način jača utjecaj stranke na društvo u cjelini. Stranka postaje glavna sila *hrvatskog nacionalnog pokreta*⁹ sa svrhom rješavanja “hrvatskog pitanja”, tj. položaja hrvatskog naroda unutar Kraljevine, a nasuprot režimskom unitarizmu i centralizmu.

Pitanje se djelomično rješava sporazumom Cvetković-Maček od 26. kolovoza 1939. godine kada nastaje Banovina Hrvatska sačinjena od dotadašnje Savske i Primorske banovine s dodanim određenim brojem kotara,¹⁰ Vladko Maček postaje potpredsjednik vlade, a HSS dobiva još pet mjesta u vladi. U nadležnost Banovine preneseni su određeni poslovi,¹¹ a za bana je postavljen član užeg vodstva HSS-a Ivan Šubašić. Vodstvo HSS-a je proglasilo *Hrvatsko narodno zastupstvo* jedinim legitimnim predstavništvom hrvatskog naroda, pošto zastupnici HSS-a bojkotiraju rad kraljevskog parlamenta, narodno zastupstvo činili su kandidati HSS-a određeni od strane vodstva stranke na izborima u prosincu 1938. godine bili oni izabrani ili ne.¹²

3. Sušak u periodu 1935. -1941.

Grad Sušak je najjači politički, privredni, kulturni, trgovački i prometni centar Hrvatskog primorja¹³ i općenito tog dijela Kraljevine, s 20 000 stanovnika, zajedno s

⁴ JELIĆ-BUTIĆ, Fikreta, *HSS - Hrvatska seljačka stranka*, Zagreb: Globus, 1983., 13-14.

⁵ U nastavku HRS.

⁶ Ujedinjeni radnički sindikalni savez Jugoslavije (URSSJ)

⁷ U nastavku SHPN.

⁸ JELIĆ-BUTIĆ, *HSS*, 37.

⁹ U isto vrijeme se Mačeka naziva i oslovljava “vođa hrvatskog naroda”, vidi isto, 27.

¹⁰ Kotari Dubrovnik, Brčko, Gradačac, Derventa, Travnik, Fojnica, Šid i Ilok, vidi isto, 17.

¹¹ “ poljoprivrede, trgovine, industrije, šuma, rudnika, građevina, socijalne politike i narodnog zdravlja, tjelesnog odgoja, pravde, prosvjete i unutarnje uprave, tj. većina poslova, osim vanjskih, vojnih i sigurnosnih te onih poslova koji su osiguravali jedinstveni gospodarski i novčarski sustav”, vidi “Banovina Hrvatska”, U: *Hrvatska enciklopedija (on-line)*, Leksikografski zavod “Miroslav Krleža”.

¹² JELIĆ-BUTIĆ, *HSS*, 29.

¹³ BUTORAC, Franjo; BOGNOLO, Toni; VIOLIĆ, Frano, ur. *Almanah grada Sušaka 1938* (Pretisak), Rijeka-Sušak: Adamić, 2002. (1938.), 8.

okolicom 100 000 krajem 30-ih godina.¹⁴ Na izborima za Narodnu skupštinu 1935. godine je većinu od 73,83% glasova u gradu dobila lista *Jugoslavenske nacionalne stranke* s Bogoljubom Jevtićem na čelu, a pratio ju je Vladko Maček s listom *Ujedinjene opozicije*¹⁵ sa 16%, s glasanjem u gradu problem je bilo javno glasanje uz koje su išle razne prijetnje vladajućih otpuštanjima, nedobivanjem posla i nasiljem.¹⁶ Prevrat se dogodio na sljedećim izborima za Narodnu skupštinu u prosincu 1938. godine kada je lista *Ujedinjene opozicije* osvojila 61.35% glasova u gradu, do tada vladajuća *Jugoslavenska radikalna zajednica* dobila je 30,39%.¹⁷ Nakon uspostave Banovine Hrvatske upravu grada drži HSS¹⁸ preko imenovanja gradskih povjerenika i načelnika od strane banske vlasti pa je tako Marijo Šarinić prvo povjerenik gradske općine, a od svibnja 1940. godine i gradski načelnik¹⁹ koji će pomagati *Hrvatski junak*²⁰. Luka Sušak ima 1937. godine najveći izvoz i uvoz u cijeloj državi²¹ s 1 500 metara operativne obale više 500 metara Mrtvog kanala.²² Osim najveće tvornice - Tvornice papira Smith & Meynier koja zapošljava oko 470 radnika, druge velike tvornice se gotovo sve bave preradom drvene građe,²³ pošto se glavnina izvoza sastoji upravo od nje.²⁴ Najjače brodersko društvo u Sušaku je Jadranska plovidba osnovana 1922. godine sa 69 parobroda i 1 200 zaposlenih.²⁵ Sušak proživljava ekonomsku i socijalnu krizu zbog svjetskog rata i smanjenja obima trgovine preko sušačke luke.²⁶

¹⁴ BUTORAC, BOGNOLO, VIOLIĆ, *Almanah grada Sušaka 1938*, 11.

¹⁵ U gradu i kotaru Sušak su politički blok Ujedinjene opozicije činili HSS i Samostalna demokratska stranka (SDS).

¹⁶ BARTULOVIĆ, Željko, *Sušak 1919. - 1947. državnopravni položaj grada*, Rijeka: Adamić, 2004., 116-118.

¹⁷ Isto, 144.

¹⁸ Isto, 145.

¹⁹ Isto, 145.

²⁰ Hrvatska omladinska tjelovježbena organizacija pod okriljem HSS-a, postoji od 1939. do 1941. godine.

²¹ BUTORAC, BOGNOLO, VIOLIĆ, *Almanah grada Sušaka 1938*, 66-67.

²² Isto, 66.

²³ Zavod za impregnaciju drva - Carel Fouche & Cie, Prva jugoslavenska tvornica ukočenog drva d.d. i Pilana I tvornica drvene robe Dragutin Pavlović Pećine, vidi isto, 102-103.

²⁴ Isto, 67.

²⁵ Isto, 74.

²⁶ Isto, 176-177.

4. O omladinskim i tjelovježbenim organizacijama u Kraljevini Jugoslaviji s

fokusom na Banovinu Hrvatsku

4.1 Skauti

Nakon Prvog svjetskog rata 1921. godine osnovan je u Beogradu *Savez izvidnika i planinka*²⁷ koji će nakon 1929. godine postati *Savez skauta Kraljevine Jugoslavije*.²⁸ Skauti su okupljali mušku i žensku djecu i omladinu od 4. do poslije 18. godine života i bavili su se planinarsko-izletničkim aktivnostima, a organizacijski temelj bio je *vod*, od kojega se išlo u veće i kompleksnije strukture kao što su *četa*, *stijeg* kao lokalna i *župa* kao pokrajinska organizacija.²⁹ Nazivi *glavni stan*, *stijeg*, *župa*, podupirući član itd. su vjerojatno bili inspiracija za istovjetno nazivlje korišteno u organizaciji *Hrvatskog junaka*. *Savez izvidnika i planinka* je 1928. godine imao 104 stijega u 6 aktivnih župa s 4 160 članova po cijeloj državi, s najvećom brojnošću i aktivnošću u slovenskim i hrvatskim krajevima,³⁰ dok je *Savez skauta Kraljevine Jugoslavije* 1933. godine brojao 88 stijegova u 10 župa od toga je Savska župa imala 15 stijegova, među kojima i stijeg skauta na Sušaku.³¹ Postojao je i minorni, iako samostalni *Hrvatski skautski savez* efektivno osnovan 1925. godine koji je prestao djelovati 1941. godine,³² a koji je za razliku od kraljevskih skauta, koji su promicali jugoslavenstvo, promicao hrvatstvo.

4.2 Sokol

Sokolski savez Srba, Hrvata i Slovenaca osnovan je 1919. godine, da bi godinu kasnije bio preimenovan u *Jugoslavenski sokolski savez* iz kojega će 1922. godine istupiti *Hrvatski sokol* kao samostalna organizacija.³³ *Sokol Kraljevine Jugoslavije*, kolokvijalno nazvan "Jugosokol", je nastao s ciljem ostvarivanja hegemonskog položaja što se tiče tjelovježbenih organizacija u Kraljevini i propagiranju ideologije

²⁷ MANIN, Marino; POPOVČIĆ, Ana, "O skautima u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca i Kraljevini Jugoslaviji između dvaju svjetskih ratova", *Radovi - zavod za hrvatsku povijest*, 50, 2018, br. 2, str. 151-170., 151.

²⁸ Isto, 156.

²⁹ Isto, 152.

³⁰ Isto, 154-155.

³¹ Isto, 157.

³² Isto, 151.

³³ "sokol", U: *Hrvatska enciklopedija (on-line)*, Leksikografski zavod "Miroslav Krleža".

integralnog jugoslavenstva³⁴ u službi dinastije pod posebnim pokroviteljstvom kralja Aleksandra i premijera generala Petra Živkovića,³⁵ a nakon potpisivanja *Zakona o osnivanju Sokola Kraljevine Jugoslavije* 5. prosinca 1929. godine, čime su postojeće sokolske, tjelovježbene organizacije bile prinuđene priključiti se novonastaloj krovnoj organizaciji ili se raspustiti, *Hrvatski sokolski savez* je napravio ovo drugo.³⁶ *Sokol Kraljevine Jugoslavije*³⁷ je uz četnička udruženja i *Ministarstvo fizičkog vaspitanja naroda* imao vodeću ulogu u tjelovježbi mladih i promoviranju jugoslavenske unitarne ideologije do dolaska Stojadinovićeve vlade 1935. godine, nakon čega SKJ više nije privilegirana organizacija jer se polako napušta ideologija integralnog jugoslavenstva,³⁸ te joj popularnost i aktivnost u hrvatskim krajevima opada razmjerno s rastom popularnosti i aktivnosti HSS-a. Nakon uspostave autonomne Banovine Hrvatske jača inicijativa za obnovu *Hrvatskog sokola* međutim ona se ne ostvaruje jer je Maček bio protiv³⁹ i favorizirao je novu organizaciju za tjelovježbu omladine *Hrvatski junak*. SKJ se formalno ne gasi u Banovini, iako u mnogim dijelovima postaje neaktivno,⁴⁰ dok u drugim dijelovima nastavlja raditi kao npr. na Sušaku gdje je načelnik sokolske župe Sušak-Rijeka *Sokola Kraljevine Jugoslavije* u to vrijeme Marijan Boras, a starosta Ivo Polić, središte njihovih aktivnosti bio je Sokolski dom u Ružičevoj ulici.⁴¹

4.3 Katoličke organizacije

Inspirirani papinom enciklikom *Ubi arcano Dei consilio* od kraja 1922. godine, osniva se 1923. godine u Kraljevini SHS *Katolička akcija*⁴² koja želi preko svojih članova laika intervenirati u društvo, u tu svrhu organizira se iste godine nacionalno katoličko gimnastičko udruženje *Hrvatski orlovski savez*⁴³ i ženski *Savez hrvatskih*

³⁴ Nastoji se poništiti postojeća svijest o nacionalnoj, u slučaju Hrvata i Srba, ili etničkoj pripadnosti, kod Slovenaca, Bošnjaka i Makedonaca, u korist svekolikoj pripadnosti naciji Jugoslavena.

³⁵ VUKELIĆ, Vlatka, "Djelovanje sisačkog Sokolskog društva od 1919. do 1941. godine", *Godišnjak gradskog muzeja Sisak*, 10, 2010, str. 231-272., 231.

³⁶ VUKELIĆ, "Djelovanje sisačkog Sokolskog društva", 231-232.

³⁷ U nastavku SKJ.

³⁸ VUKELIĆ, "Djelovanje sisačkog Sokolskog društva", 254.

³⁹ Navodi se kako je Maček izjavio da je "sokolstvo češka institucija stvorena prema njemačkom uzoru, koja se nije mogla aklimatizirati na hrvatskom tlu", vidi isto, 262.

⁴⁰ Na primjer u Sisku, vidi isto, 262.

⁴¹ BUTORAC, BOGNOLO, VIOLIĆ, *Almanah grada Sušaka 1938*, 48.

⁴² MATIĆ, Zdravko; STOJIC, Frano, "Razvoj Katoličke akcije u Hrvatskoj nakon Ivana Merza", *Crkva u svijetu*, 52, 2017, br. 2, str. 219-248., 222.

⁴³ U nastavku se članovi organizacije nazivaju "Orlovi", vidi PRLENDA, Sandra, "Young, religious and radical: the Croat catholic youth organizations, 1922.-1945.", U: *Ideologies and national identities:*

orlica 1925. godine, glavna ličnost i u *Katoličkoj akciji* i u Orlovima je dr. Ivan Merz.⁴⁴ Nakon 1929. godine raspušten je *Hrvatski orlovski savez* ali se već u travnju sljedeće godine stvara nova organizacija *Veliko križarsko bratstvo i sestrinstvo*⁴⁵ unutar *Apostolata molitve*, dakle kao vjerska organizacija uz potporu zagrebačkog nadbiskupa Antuna Bauera.⁴⁶ Jedan od osnivača i predsjednik Križara je dr. Ivo Protulipac,⁴⁷ suosnivač Orlova. Križari su bili idejni nasljednici Orlova s većim fokusom na vjerske i odgojne elemente, a manje na tjelovježbu.⁴⁸ S dolaskom nadbiskupa Štepinca koji je htio objediniti sve katoličke organizacije,⁴⁹ dolazi do otpora koji neke katoličke intelektualce i organizatore usmjerava prema Mačekovom HSS-u koji je popustio svoj tradicionalni antiklerikalizam i postao popustljiviji prema nacionalistima, s nastankom Banovine Hrvatske Ivo Protulipac osniva omladinsku tjelovježbenu organizaciju *Hrvatski junak* uz potporu HSS-a u koju ulazi mnogo bivših Orlova i Križara.⁵⁰

4.4 Hrvatski junak

Uspostavom Banovine Hrvatske sporazumom Cvetković-Maček nova je hrvatska vlast među ostalima dobila i ovlasti nad tjelesnim odgojem na svojem teritoriju.⁵¹ U tu svrhu stvara se organizacija *Hrvatski junak* 31. kolovoza 1939. godine,⁵² kako navodi dopis središnjice⁵³ novonastale organizacije: “Radi se o pokretanju mladeži naše, onih do 21 godinu za koje predsj. Dr. Maček želi, da ih se okupi i da im se dade novi životni program rada i žrtve za narod”⁵⁴. *Junak* će do svibnja 1940. godine imati preko 20 000 članova.⁵⁵ U nastavku rada više o organizaciji *Hrvatskog junaka*.

the case of twentieth-century southeastern Europe, ur. Lampe, John i Mazower, Mark, Budimpešta: Central European University Press, 2004, str. 82-109., 86.

⁴⁴ PRLENDA, “Young, religious and radical”, 86.

⁴⁵ U nastavku se članovi organizacije nazivaju “Križari”.

⁴⁶ MATIĆ, STOJIC, “Razvoj katoličke akcije”, 236.

⁴⁷ Isto, 238.

⁴⁸ PRLENDA, “Young, religious and radical”, 90-91.

⁴⁹ MATIĆ, STOJIC, “Razvoj katoličke akcije”, 239.

⁵⁰ Isto, 240-241.

⁵¹ “Banovina Hrvatska”, “Uredba o banovini Hrvatskoj”, *Službene novine Kraljevine Jugoslavije* (Beograd), 194-A-LXVIII (1939), 1.

⁵² “Uspjeh prve radne godine Hrvatskog junaka”, *Vihor* (Zagreb) br. 3-4, siječanj 1941., 14.

⁵³ Savez Hrvatskog junaka glavno vodstvo, u nastavku SHJ GV

⁵⁴ HR-DAR-540, dopis SHJ GV Anti Vrkljanu, 17.9.1939.

⁵⁵ “Uspjeh prve radne godine Hrvatskog junaka”, *Vihor* (Zagreb) br. 3-4, siječanj 1941., 14.

5. Dr. Oskar Turina

Odvjetnik Oskar Turina bio je vrlo poduzetna osoba pa ga tako nalazimo već 1929. kao starješinu *Hrvatskog sokola* na Sušaku,⁵⁶ 1938. kao tajnika *Kluba advokata u Sušaku*⁵⁷ i tajnika gradske organizacije HSS-a,⁵⁸ kao voditelja lokalne⁵⁹ pa i regionalne⁶⁰ organizacije *Hrvatskog junaka* tijekom cjelokupnog trajanja organizacije iz njegovog ureda u Tomislavovoj ulici⁶¹ broj 3 na prvom katu.⁶² U novim prilikama nakon raspada Kraljevine Jugoslavije, aneksije dijela njezina teritorija i stvaranje kvislinških tvorevina na ostatku, Turina krajem lipnja 1942. godine dolazi na položaj opunomoćenika *Ministarstva unutarnjih poslova* NDH⁶³ pri operativnom stožeru njemačko-ustaško-domobranske borbene skupine “Zapadna Bosna”⁶⁴ pod zapovjedništvom njemačkog generala Friedricha Stahla u vrijeme Bitke na Kozari, njegov zadatak bio je zbrinjavanje oko 68 500 izbjeglica s Kozare i njihovo premještanje u logore.⁶⁵ Također se spominje kako je istog ljeta 1942. godine bio ugošćen od strane Ivica Matkovića, zamjenika Vjekoslava Luburića u logoru Jasenovac te je tom prilikom izjavio kako je “... Jasenovac prirodno učilište reda, stege i discipline”.⁶⁶ Dan nakon objave kapitulacije Italije Pavelić preko *Državne krugovalne postaje*⁶⁷ u Zagrebu čita *Državnopravnu izjavu o razrješenju Rimskih ugovora* te 10. rujna imenuje Turinu *Glavarom Građanske uprave za oslobođeno područje Gorskog kotara, Hrvatskog primorja i Istre te velike župe Modruš, Vinodol i Podgorje, Gacka i Lika* sa sjedištem u gradu Sušaku-Rijeci.⁶⁸ Međutim, bitan dio tog područja ostaje pod suverenitetom Talijanske socijalne republike, a uključeno u njemačku *Operativnu zonu Jadransko primorje*. Glavar Turina vrši svoje teritorijalno

⁵⁶ “Zrinsko-Frankopanska spomen-slava u Sušaku”, *Naša Sloga* (Sušak), 7.5.1929., 2.

⁵⁷ BUTORAC, BOGNOLO, VIOLIĆ, *Almanah grada Sušaka 1938*, 128.

⁵⁸ BARTULOVIĆ, *Sušak*, 145.

⁵⁹ Stijega Sušak, vidi HR-DAR-540, dopis SHJ GV Stijegu Sušak, 22.9.1939.

⁶⁰ Primorske Župe, vidi HR-DAR-540, zapisnik osnivačkog sastanka Župe u Sušaku, 30.7.1940.

⁶¹ Današnja ulica Milana Smokvine Tvrdog.

⁶² HR-DAR-540, dopis Stijega Sušak gradskoj organizaciji HSS-a u Sušaku, 10.12.1940.

⁶³ Taj položaj se još naziva i opći opunomoćenik vlade NDH u Banja Luci, također i opunomoćeni ministar, vidi BARIĆ, Nikica, “Kozara 1942. - sudbina zarobljenika, civila i djece”, *Pilar - časopis za društvene i humanističke studije*, 22, 2016, br. 2, str. 53-111., 68.

⁶⁴ Isto, 55-56.

⁶⁵ Isto, 69.

⁶⁶ MILETIĆ, Antun, *Koncentracioni logor Jasenovac 1941.-1945. Dokumenta Knjiga II*, Beograd: Narodna knjiga, 1986., 1023.

⁶⁷ Državna radiopostaja Zagreb

⁶⁸ GIRON, Antun, *Zapadna Hrvatska u Drugom svjetskom ratu*, Rijeka: Adamić, 2004., 273-274.

ograničene ovlasti iz Kraljevice od ožujka 1944. godine.⁶⁹ Nakon završetka rata nalazimo ga s još nekoliko bivših ustaških visokih dužnosnika u susretu s Antom Pavelićem krajem 1948. godine kada je ovaj došao u Buenos Aires,⁷⁰ nakon čega mu se gubi svaki trag.

6. Hrvatski junak na Sušaku

6.1 Od početka rada do kraja 1939. godine

Stijeg Hrvatskog junaka na Sušaku formalno je osnovan 1. listopada 1939. godine uz prisutnost izaslanika glavnog vodstva *Saveza Hrvatskog junaka* dr. Ive Protulipca⁷¹ koji je, kako smo to mogli prethodno pročitati, jedna od najznačajnijih ličnosti u *Savezu Hrvatskog junaka* i uopće njegov pokretač, dalje možemo primijetiti kako je sušački odvjetnik dr. Oskar Turina javio HSS-ovom zastupniku i književniku Milutinu Majeru (Mayeru)⁷² da je 14. rujna 1939. godine konstituiran privremeni odbor za osnivanje hrvatskog tjelovježbenog društva *Junak*,⁷³ supotpisnik dopisa u ime odbora je, uz Turinu, i kapetan Ivan Gržalja⁷⁴ koji se dalje u dokumentima više neće javljati. Dokumenti s najranijim nadnevkom u fondu su dvije pristupnice za redovne članove s imenima Milan Puškaš⁷⁵ i Josip Žvanut,⁷⁶ obje osobe koje će vršiti bitne uloge u vodstvu lokalne organizacije, datirane 10. rujna 1939. godine. Prvi koraci središnjice organizacije *Hrvatskog junaka*⁷⁷ što se tiče Sušaka, kojeg spominju kao osjetljivu točku, išli su u smjeru organiziranja predavanja za svoje simpatizere i mladež u kojem bi se davale upute za početak rada i upoznalo bi ih se s njihovim

⁶⁹ Giron, *Zapadna Hrvatska*, 278.

⁷⁰ BREITMAN, Richard; GODA, Norman J.W.; NAFTALI, Timothy; WOLFE, Robert, *U.S. Intelligence and the Nazis*, Cambridge: Cambridge University Press, 2005., 216.

⁷¹ HR-DAR-540, preglednica Stijega Sušak SHJ GV, 1.8.1940.

⁷² Učitelj i pisac povijesnih romana, podnačelnik grada Zagreba od 1925. do 1929. godine, Veliki meštar Družbe bratstva Hrvatskog zmaja od 1936. godine te jedan od četiri HSS-ova narodna zastupnika iz kotara Grad Zagreb (1938.), vidi KOLAR-DIMITRIJEVIĆ, Mira, "Prilog biografiji Milutina Mayera", *Cris: Časopis povijesnog društva Križevci*, 1, 2005, str. 73-88., 73., Isto. 80., JELIĆ-BUTIĆ, HSS, 33.

⁷³ HR-DAR-540, Dopis Oskara Turine Milutinu Majeru, 15.9.1939.

⁷⁴ Predsjednik mjesne organizacije HSS-a Kostrene, pomorski kapetan, vidi BARTULOVIĆ, Željko, "Grobnišćina i izbori za narodnu skupštinu 1931. - 1938.", *Grobnički zbornik*, 6, 2004, str. 105-120., 112.

⁷⁵ HR-DAR-540, Pristupnica redovnog člana Milan Puškaš, 10.9.1939.

⁷⁶ HR-DAR-540, Pristupnica redovnog člana Josip Žvanut, 10.9.1939.

⁷⁷ Savez Hrvatskog junaka glavno vodstvo Zagreb (SHJ GV ZG), adresa: Kraljice Marije 8, kasnije Jelačićev trg 8, Zagreb.

programom⁷⁸. Pošto su organizacija koja djeluje na dobrovoljnoj bazi i to djelomično od novčane potpore građana-simpatizera, bila je potrebna propaganda prema javnosti. Predavanja su trebali držati zastupnici HSS-a Ante Vrkljan⁷⁹ i dr. Ante Cividini⁸⁰ te odvjetnik dr. Ivo Protulipac⁸¹. Protulipac predlaže da Turina postane vođa lokalnog *Stijega Hrvatskog junaka*, dakle stijegovođa, što je s obzirom na njegovo bogato iskustvo svrhovito, te da za svog zamjenika uzme Milana Puškaša za kojeg Protulipac zna da ima iskustva u stvarima ove vrste, također savjetuje da se počne raditi s grupom od 20 najboljih, izabranih mladića ispod 21 godine.⁸² Glavno vodstvo uzima na znanje osnutak *Hrvatskog junaka* u Sušaku s Turinom na čelu te nudi tehničkog izaslanika koji bi kroz tečaj od par večeri uputio vodeće rojnike⁸³ u rad.⁸⁴ Samo će Cividini održati predavanje s naslovom “Nova omladina i njezina zadaća” i to 1. listopada 1939. godine na Sušaku pa u Crikvenici kod Franje Borića,⁸⁵ glavno vodstvo poručuje Turini da okupi sve pozitivne građane, prijatelje i izabrani krug omladine te da krene s radom, znakovito je kako mu na kraju dopisa imperativno poručuju da nikako ne uzima u organizaciju dečke starije od 21 godine⁸⁶ najvjerojatnije zbog povećane mogućnosti manipulacije mlađim ljudima i djecom zbog njihova neiskustva i ideološke neispunjenosti.

Glavno vodstvo i formalno postavlja vodstvo *Stijega* sa sljedećim članovima: stijegovođa dr. Oskar Turina i njegov zamjenik Milan Puškaš, te zapovjednik Ivo Žvanut.⁸⁷ Na molbu Puškaša glavno vodstvo predaje prosvjetnom odjeljenju

⁷⁸ HR-DAR-540, Dopis SHJ GV Anti Vrkljanu, 17.9.1939.

⁷⁹ HSS-ov narodni zastupnik iz kotara Sušak (1938.), kasnije član prve Narodne vlade Hrvatske iz 1945. godine, te član Prezidijuma Narodnog sabora Hrvatske od srpnja 1945. do 1953. godine, vidi BUKVIĆ, Nenad, “Prilog povijesti institucija: Prezidijum Sabora Narodne Republike Hrvatske 1945. - 1953.”, *Arhivski vjesnik*, 60, 2017, str. 61-88., 78., “Prva Narodna vlada Hrvatske”, *Savez antifašističkih boraca i antifašista RH, JELIĆ-BUTIĆ, HSS*, 33.

⁸⁰ Pedagog i javni djelatnik, HSS-ov narodni zastupnik iz kotara Čabar (1938.), član Družbe bratstva Hrvatskog zmaja i urednik njihova glasila, lista Hrvatski zmaj, vidi “Cividini, Ante”, U: *Hrvatska enciklopedija (on-line)*, Leksikografski zavod “Miroslav Krleža”, JELIĆ-BUTIĆ, *HSS*, 30.

⁸¹ Uz Maricu Stanković, predsjednik Velikog križarskog bratstva i sestrinstva od 1930. godine, od 1936. do 1938. godine predsjednik Katoličke akcije, jedan od osnivača Hrvatskog junaka 1939. godine te naposljetku ubijen u Trstu početkom 1946. godine od strane jugoslavenskog agenta, vidi PRLENDA, “Young, religious and radical”, 91., Isto. 94-95., MATIĆ, STOJIC, “Razvoj katoličke akcije”, 245.

⁸² HR-DAR-540, Dopis Ive Protulipca Oskaru Turini, 21.9.1939.

⁸³ Najniži dočasnički čin u Ustaškom pokretu, kasnije Ustaškoj vojnici, u ovom značenju vođa manje grupe, ekvivalent desetnika.

⁸⁴ HR-DAR-540, Dopis SHJ GV Stijegu Sušak, 22.9.1939.

⁸⁵ Trgovac i HSS-ov narodni zastupnik iz kotara Crikvenica (1938.), vidi JELIĆ-BUTIĆ, *HSS*, 30.

⁸⁶ HR-DAR-540, Dopis SHJ GV Stijegu Sušak, 26.9.1939.

⁸⁷ Glavno vodstvo je pogriješilo s imenom zapovjednika, koji se zove Josip Žvanut, uz to uloga zapovjednika bila je rukovođenje tjelovježbom članstva, vidi HR-DAR-540, Dopis SHJ GV Stijegu Sušak, 2.10.1939.

Banovine Hrvatske molbu za korištenje dvorane Građanske škole⁸⁸ te im je obećano da će brzojavom biti naloženo da im se dvorana izda, također žele da *Stijeg* preda molbu upravi škole u Mažuranićevoj ulici⁸⁹ u istu svrhu,⁹⁰ vidimo kako organizacija nije imala vlastite prostore, kao što je to bio slučaj sa *Sokolom* koji je imao svoj dom u Ružićevoj ulici, već je slala molbe obrazovnim institucijama za korištenje njihovih sportskih prostorija u čemu nije imala većeg uspjeha na Sušaku gdje je većinu vremena koristila samo prostore Građanske škole na Pećinama i osnovne škole u strogom centru Sušaka. U zapovjedi izdanoj 3. listopada svim stijegovima glavno vodstvo iznosi rješenje⁹¹ Odjela za prosvjetu banske vlasti kojim se obavještavaju sve osnovne i srednje škole kako se školska mladež može učlaniti u omladinsko izletničko-sportsko i odgojno društvo *Hrvatski junak* te da uprave škola mogu ustupiti društvu školske dvorane na korištenje, vodstvo traži od svih stijegova da se angažiraju u pribavljanju prostorija i poziva da na tečaj u Zagrebu svi stijegovi pošalju barem jednog izaslanika,⁹² banska vlast nije mogla učiniti obaveznim članstvo mladeži u *Hrvatskom junaku* jer nije bila toliko nezavisna i autonomna od Kraljevine. *Stijeg* postupi po naređenju te sutradan kontaktira ravnateljstvo Državne muške osnovne škole u Sušaku s molbom za ustupanje *gombaone*⁹³ u svrhu vježbanja svojih članova, te jedne sobe za kulturne sastanke po mogućnosti dva dana u tjednu pod večer kad nema redovite nastave,⁹⁴ rad s mladeži podrazumijevao je, osim samog vježbanja, i kulturne sastanke na kojima bi se mladež politički i ideološki instruirala. Što se tiče specifične odjeće pripadnika *Stijega*, glavno vodstvo javlja da koriste hlačice za vježbanje plave boje kakve koriste škole, te da bi bilo najbolje u Zagrebu kupiti jedan primjerak te po njima onda šivati druge, dalje naređuju da se od učenika formira samo jedan roj onih vrlo solidnih i pozitivnih,⁹⁵ na početku rada organizacije je trebalo izvježbati i pripremiti one koje bi kasnije trebali biti elita organizacije i na višem mjestu u njenoj hijerarhiji. Protulipac u svom pismu⁹⁶ Turini poručuje kako je sretan što se ovaj odlučno prihvatio posla sa *Stijegom* te kako se danas mora uprti sve snage

⁸⁸ Državna mješovita građanska škola, današnja Osnovna škola Pećine. Građanska škola pokriva od 5. do 8. razreda današnje osnovne škole.

⁸⁹ Državna muška osnovna škola, današnja Graditeljska, tj. Građevinska tehnička škola, Mažuranićeva ulica je današnja ulica Slavka Cindrića.

⁹⁰ HR-DAR-540, Dopis SHJ GV Stijegu Sušak, 2.10.1939.

⁹¹ Broj 55925/39 od 2.10.1939.

⁹² HR-DAR-540, zapovijed SHJ GV svim stijegovima, 3.10.1939.

⁹³ Gimnastička dvorana

⁹⁴ HR-DAR-540, Dopis Stijega Sušak Ravnateljstvu državne muške osnovne škole, 4.10.1939.

⁹⁵ HR-DAR-540, Dopis SHJ ZG Stijegu Sušak, 5.10.1939.

⁹⁶ HR-DAR-540, Pismo Ive Protulipca Oskaru Turini, 11.10.1939.

da “mlada generacija ne ode po zlu”,⁹⁷ misleći na marksističku opasnost, također se treba paziti da “ne uđu u organizaciju prestari ili pokvareni dečki, dakle da se uzimaju samo oni koji nisu maturanti ili već crveno obojeni”,⁹⁸ trebalo je dakle uzeti u organizaciju one koje bi se odgojem i vježbom pretvorilo u borce protiv komunizma, a za političke ciljeve HSS-a i *Hrvatskog nacionalnog pokreta*. Novac i gimnastičke sprave koje se nalaze kod tajnika kotarske organizacije HSS-a na Sušaku⁹⁹ bit će prebačene *Stijegu*, sada Protulipac piše kako su u nedjelju¹⁰⁰ uredili Bakar, to može značiti da su tamo osnovali *Stijeg Hrvatskog Junaka*, pri kraju pisma Protulipac kaže Turini da pokuša zauzeti školu na Trsatu i da tamo smjesti jedan roj svog *Stijega*,¹⁰¹ možemo vidjeti kako se *Hrvatski junak* širio i na druga relativno veća mjesta u okolici, kao što je pokušavao širiti se i na ostale škole na Sušaku, u smislu pridobivanja sportske dvorane preko koje bi dobio prisutnost, a prema tome i nekakav utjecaj na tamošnje učenike.

Turina se žali Protulipcu na nespecificirane neprilike i poteškoće, te navodi kako su u Sušaku sva veća poduzeća za sada još u rukama njihovih političkih protivnika i kako je u sušačkoj privredi izbila doista ozbiljna kriza,¹⁰² u doba procvata trgovine na Sušaku najviše koristi od nje imali su slojevi koji su podržavali režim¹⁰³ što se nastavilo i u Banovini, zanimljivo je kako se Milutin Majer spominje kao vrhovni starješina¹⁰⁴ *Hrvatskog junaka*. U kratkom izvještaju o dosadašnjem radu Turina iznosi kako je po preporuci oformio dva roja po desetero djece, u prvom redu radničkog pomlatka i privatnih namještenika¹⁰⁵ koji su ostali “čisti”, nakon obavljenog tečaja želi povesti energičnu akciju među učenicima,¹⁰⁶ *Stijeg* je prvo okupio stariju mladež, radnike i službenike, kako bi izgradio jezgru svoje organizacije i pripremio ju za širenje prema mlađima, učenicima. Nadalje primjećuje kako je nakon prve vježbe bio pobuđen veliki interes učenika Gimnazije,¹⁰⁷ Trgovačke

⁹⁷ HR-DAR-540, Pismo Ive Protulipca Oskaru Turini, 11.10.1939.

⁹⁸ Isto.

⁹⁹ Marijan (Marijo) Šarinić, vidi BARTULOVIĆ, “Grobnišćina”, 112.

¹⁰⁰ Ako misli na zadnju prošlu nedjelju, to je 8.10.1939.

¹⁰¹ HR-DAR-540, Pismo Ive Protulipca Oskaru Turini, 11.10.1939.

¹⁰² HR-DAR-540, Pismo Oskara Turine Ivi Protulipcu, 16.10.1939.

¹⁰³ KLEN, Danilo, ur. *Povijest Rijeke*, Rijeka: Izdavački centar Rijeka, 1988., 301.

¹⁰⁴ Po tome je navod iz KOLAR-DIMITRIJEVIĆ, “Prilog biografiji Milutina Mayera”, 84. citiran po GLOJNARIĆ, *Borba Hrvata*, 223. neispravan pošto Milutin Majer nije imenovan za vrhovnog starješinu Hrvatskog junaka 1940. godine nego prije 16. listopada 1939. godine.

¹⁰⁵ Obično službenici u administraciji

¹⁰⁶ HR-DAR-540, Izvještaj Oskara Turine SHJ GV, 16.10.1939.

¹⁰⁷ Misli se na tadašnju Državnu mušku realnu gimnaziju, a današnju Prvu sušačku hrvatsku gimnaziju.

akademije,¹⁰⁸ Građanske i Pučke škole, no javlja se poteškoća jer je zapovjednik Josip Žvanut jedino tehnički izobraženo lice ali koje radi po noći kao pekarski pomoćnik, tako da nije u stanju vježbati stotinu omladinaca,¹⁰⁹ s obzirom na prvotni interes učenika, *Stijeg* će slati svoje članove na tehničke tečajeve na kojima će se obrazovati za vođenje tjelovježbenog rada. Nakon prve vježbe uzbunili su se i sušački ljevičari koji su izdali letak, nakon toga je Turina ipak odlučio primiti “sve čiste i nepokvarene omladince kako bi ih spasio njihova kobnog utjecaja”,¹¹⁰ navodi se kako ih se samo iz pučke škole prijavilo pedeset.¹¹¹ U nedostatku tehnički obrazovanih rojnika i Žvanuta kojemu, iako je prošao tečaj u bivšem *Hrvatskom sokolu*, nedostaje teoretske izobrazbe u duhu *Hrvatskog junaka*, ne mogu s tom djecom ništa drugo osim naučiti ih marširanju i par kretnji te ih zabaviti dječjim igrama.¹¹² Turina na kraju javlja kako će Puškaš napustiti Sušak, te moli glavno vodstvo da se organizira osmodnevni tečaj na Sušaku krajem studenog ili početkom prosinca kako bi se riješio problem izostanka tehnički obrazovanog kadra za vježbanje, primjećuje kako za sada imaju na raspolaganju dvorane u Građanskoj i Pučkoj školi te po jednu sobu u svakoj školi.¹¹³ Piscu letka na početku brane do tad učinjeno od strane Vladka Mačeka i Banovinu Hrvatsku od kojekakvih frankovaca i klerikalaca koji su prije napadali nauku braće Radić, a koji se sada javljaju i žele voditi omladinu.¹¹⁴ Osuđuju pokušaje guranja hrvatske omladine u *Junak* koji je nekadašnji *Orao*,¹¹⁵ a kojeg vode bivši vođe *Križara*,¹¹⁶ otjerani Protulipac, Majer i drugi. Ističu geslo “Zagreb, a ne Rim”, insinuirajući kako je *Junak* na neki način povezan s fašističkom Italijom ili barem da nastoji emulirati njihovu organizaciju za mladež, također optužuju *Hrvatski junak* da radi štetu hrvatskoj omladini te da su prevaranti.¹¹⁷ Nakon napada i “raskrinkavanja” *Junaka* iznose svoje želje, pa kažu kako se hrvatskoj omladini mora omogućiti slobodan rad u naprednom duhu, te da je kulturno stvaranje i napredovanje moguće

¹⁰⁸ Nalazila se u zgradi Sušačke gimnazije, vidi “Povijest Ekonomske škole”, Ekonomska škola Mije Mirkovića.

¹⁰⁹ HR-DAR-540, Izvještaj Oskara Turine SHJ GV, 16.10.1939.

¹¹⁰ HR-DAR-540, Izvještaj Oskara Turine SHJ GV, 16.10.1939.

¹¹¹ Isto.

¹¹² Isto.

¹¹³ Isto.

¹¹⁴ HR-DAR-540, prijepis letka Hrvatska omladino!, 16.10.1939.

¹¹⁵ Hrvatski orlovski savez (1923. - 1929.), vidi BIONDICH, Mark, “Radical catholicism and fascism in Croatia, 1918. - 1945.”, *Totalitarian movements and political religions*, 8, 2007, br. 2, str. 383-399., 388.

¹¹⁶ Veliko križarsko bratstvo i sestinstvo (1930. - 1945.), vidi MATIĆ, STOJIC, “Razvoj katoličke akcije”, 219.

¹¹⁷ HR-DAR-540, prijepis letka Hrvatska omladino!, 16.10.1939.

samo zajedničkim radom muškog i ženskog bloka, dok su muški i ženski članovi u *Junaku* strogo odvojeni, u duhu *Orlova*, ističu kako su dovoljno jaki da se odupru “križarskim jurišnicima”.¹¹⁸ Za kraj apeliraju na hrvatske drugove i drugarice¹¹⁹ da onemoguće rad *Hrvatskog junaka* tako što se u njega neće učlaniti,¹²⁰ agitacija protiv *Junaka* je spremno počela istovremeno sa širenjem njihove djelatnosti, što upućuje na živu atmosferu društvenih previranja i aktivnosti raznih političkih omladinskih organizacija.

U zapovjedi glavnog vodstva od 18. listopada 1939. godine nalazimo kako svaki stijeg dobiva po dva primjerka prvog dijela priručnika za koji je poželjno da ga posjeduje svaki odbornik¹²¹ i rojnik.¹²² Dalje se nabrajaju osnovni dokumenti za rad organizacije koji se mogu nabaviti pri glavnom vodstvu za određenu naknadu, oni su redom: pristupnice za redovne članove, pristupnice za junačku zaštitu - nju čine stariji članovi stijega koji ne obavljaju vježbe nego s mjesečnim novčanim izdatkom pomažu rad stijega, iskaznice za junačku zaštitu, potvrde za pripravnike,¹²³ svečani zavjeti,¹²⁴ iskaznice za redovne članove i markice¹²⁵ za potvrdu članarine.¹²⁶ Najavljuju kako uskoro izlazi novi vježbovnik i knjižica o prvom članskom ispitu, tečaj u Zagrebu će se održati 28. listopada, prijave traju do 23., a stan i hrana koštaju sto dinara.¹²⁷ Pozivaju stijegove da uredi junačku zaštitu te se osvrću na agitaciju protiv *Junaka* o kojoj kažu kako samo treba raditi i ići naprijed,¹²⁸ obračunom s neprijateljskom agitacijom bavit će se praktički u svakom broju svojih kasnijih novina, *Vihora*. U sljedećoj, neposredno kasnije izdanoj, zapovjedi Glavno vodstvo izvještava stijegove kako je dobilo popust na željeznici za sudionike tečaja u Zagrebu 29. listopada, za vrijeme tečaja¹²⁹ održat će se konferencija stijegovođa u prostorijama glavnog stana *Saveza Hrvatskog junaka* na kojoj će biti govora o aktualnim pitanjima

¹¹⁸ HR-DAR-540, prijepis letka Hrvatska omladino!, 16.10.1939.

¹¹⁹ Apel na kraju letka - “Drugovi i drugarice” može pokazivati da su pisci letka članovi SKOJ-a ili barem simpatizeri njihove političke pozicije, a koji su letak počeli hvaleći Mačeka, Banovinu i braću Radić kako bi se približili čitatelju simpatizeru HSS-a i hrvatskog nacionalnog pokreta.

¹²⁰ HR-DAR-540, prijepis letka Hrvatska omladino!, 16.10.1939.

¹²¹ Odnosi se na članove vodstva stijega kao što su stijegovođa, zamjenik stijegovođe, zapovjednik itd.

¹²² HR-DAR-540, zapovijed SHJ GV svim stijegovima, 18.10.1939.

¹²³ Kada osoba pristupi u stijeg postaje pripravnik kojemu ova potvrda služi umjesto iskaznice dok ne prođe članski ispit, nakon čega ih odbor stijega priznaje za redovne članove.

¹²⁴ Kada pripravnika, nakon što je prošao članski ispit, odbor stijega prizna on postaje redovni član i potpisuje ovaj formular s kojim se naručuje iskaznica redovnog člana.

¹²⁵ Kupnjom ovih markica redovni članovi i članovi junačke zaštite plaćaju članarinu Savezu Hrvatskog junaka, lijepe se u iskaznice.

¹²⁶ HR-DAR-540, zapovijed SHJ GV svim stijegovima, 18.10.1939.

¹²⁷ Isto.

¹²⁸ Isto.

¹²⁹ Tečaj u Zagrebu traje od 29.10. do 7.11.1939. godine.

i daljnjem radu¹³⁰. Glavno vodstvo sprema se organizirati žensku omladinu u *Hrvatske junakinje* čiji će stijegovi biti u podređenom položaju prema mjesnom stijegu kao što su to i učenički,¹³¹ uključivanje ženske omladine u omladinske tjelovježbene organizacije ima tradiciju još iz vremena sokolstva u Austro-ugarskoj, dok je i u katoličkom, konzervativnijem svijetu postojala ženska grana *Orlova - Orlice* od 1925. godine, što se moglo pročitati u jednom od prethodnih poglavlja. Učenički list *Preporod* trenutno je jedini list *Hrvatskog junaka*, koji također izdaje i *Junački kalendar*.¹³² Za kraj pozivaju stijegove da prate vijesti o *Hrvatskom junaku* u *Hrvatskom dnevniku*,¹³³ u za to posvećenoj kolumni.¹³⁴

Početkom studenog *Stijeg Sušak* urgira da se na prazno mjesto nastavnika tjelovježbe u Gimnaziji na Sušaku stavi njihov član i zapovjednik *Stijega* Josip Žvanut,¹³⁵ na tom i takvom mjestu bi se njihov utjecaj na omladinu povećao, znakovito je što to pokušavaju postići kroz Prosvjetni odjel banske vlasti koji im je od prije naklonjen,¹³⁶ a koji će im i u budućnosti ići na ruku u njihovoj interakciji s obrazovnim institucijama. Sljedeći dan Protulipac šalje Turini vrlo deprimiranu i defetističku poruku u kojoj kaže: “Ne samo ono stoji na prosvjeti. i mnogo drugog, da ne velim... Neda se ništa. Šta ćemo. Strpljen, spašen. Možda da požurite rješenje preko g. Vrkljana?”¹³⁷ Poruka se tiče namještanja Žvanuta na mjesto nastavnika tjelovježbe u Sušačkoj gimnaziji, stvar se ne rješava, a ponuda je upotreba moći i utjecaja lokalnog narodnog zastupnika Vrkljana.

U međuvremenu, uredništvo *Junačkog kalendara* pita Turinu ako bi mogao napisati prilog za njihov kalendar za 1940. godinu s naslovom “U službi svome narodu”, a koji bi se bavio time kakav mora biti junak intelektualac, u *Junačkom kalendaru* je ukratko obrađeno sve što junaci trebaju znati,¹³⁸ nažalost za potrebe ovoga rada nije pronađen niti jedan primjerak tog kalendara. Protulipac javlja Turini kako je odlučeno da će uzeti Žvanuta na mjesto nastavnika tjelovježbe u Gimnaziji te daje naputak da se gimnazijalci dovedu u red.¹³⁹ Gimnazijalci su kao najobrazovaniji

¹³⁰ HR-DAR-540, zapovijed SHJ GV svim stijegovima, 20.10.1939.

¹³¹ Tj. đaćki, vidi isto.

¹³² HR-DAR-540, zapovijed SHJ GV svim stijegovima, 20.10.1939.

¹³³ Glavno glasilo HSS-a, vidi JELIĆ-BUTIĆ, *HSS*, 18.

¹³⁴ HR-DAR-540, zapovijed SHJ GV svim stijegovima, 20.10.1939.

¹³⁵ HR-DAR-540, Dopis Stijega Sušak Prosvjetnom odjelu banske vlasti u Zagrebu, 3.11.1939.

¹³⁶ HR-DAR-540, Dopis SHJ GV Stijegu Sušak, 2.10.1939.

¹³⁷ HR-DAR-540, Pismo Ive Protulipca Oskaru Turini, 4.11.1939.

¹³⁸ HR-DAR-540, Dopis uredništva Junačkog kalendara Oskaru Turini, 7.11.1939.

¹³⁹ HR-DAR-540, Pismo Ive Protulipca Oskaru Turini, 8.11.1939.

i ideološki raznomisleći bili mjesto otpora organizaciji *Junaka*. U novoj zapovjedi glavno vodstvo javlja kako je ban odredio da se takozvano “fizičko vaspitanje” u dosadašnjem obliku¹⁴⁰ više ne provodi, pozivaju sve stijebove da se jave svojim općinama s ponudom preuzimanja aktivnosti tjelovježbe te molbom za preusmjerenje sadašnjih i budućih sredstava namijenjenih za tjelovježbu lokalnom stijebru *Hrvatskog junaka* za održavanje vježbi, tečajeva i nabavku sprava,¹⁴¹ ovo je velika stvar za *Hrvatskog junaka* jer dobivaju više prostora za djelovanje i više sredstava ako im je općina naklonjena, što je na Sušaku slučaj. Najavljaju novi tečaj u Zagrebu od 27. prosinca do 3. siječnja, također obavještavaju kako je osnovana *Radnička zajednica Saveza Hrvatskog junaka* koja pokreće svoj list koji se bavi radnicima, stijebovi moraju urediti sa svojim članovima - radnicima da ovi prodaju taj list pred tvornicama i radionicama,¹⁴² uz HRS organizira se i odjel za radničku omladinu unutar omladinske organizacije *Hrvatskog junaka*, a sve u svrhu HSS-ove političke borbe za pridobivanje radnika, protiv komunizma.

Dana 14. studenog 1939. godine *Stijeg Sušak* šalje zahtjev ravnateljstvu Državne osnovne škole Trsat kojim traže ustupanje školske dvorane dva dana u tjednu¹⁴³ povodom rješenja banske vlasti Banovine Hrvatske broj 55925/39 od 2. listopada.¹⁴⁴ Protulipac javlja kako je imenovanje Žvanuta za nastavnika tjelovježbe pri Sušačkoj gimnaziji dobilo povoljno rješenje, te se išlo u proces prikupljanja dokumenata potrebnih za formalnu prijavu za posao, Protulipac još kaže kako ga je “ta vijest silno obradovala, jer bi time bila uklonjena najveća poteškoća, koja koči daljnji uspješan rad”.¹⁴⁵ Međutim doživjeli su vrlo neugodno iznenađenje kada Žvanutu u gradskom poglavarstvu¹⁴⁶ nisu mogli izdati uvjerenje da je podanik Kraljevine Jugoslavije¹⁴⁷ jer se vodi kao strani državljanin, Protulipac kaže kako se mora pokušati prijaviti pa makar kasnije donijeti uvjerenje nakon što prođe postupak dobivanja državljanstva, sam priznaje da će to biti teško izvedivo.¹⁴⁸ Neuspjeh u dovođenju vlastitog člana na

¹⁴⁰ Do tada se tjelovježba organizirala kroz odjele za fizičko vaspitanje srezova i općina, uz kontrolu i koordinaciju Ministarstva za fizičko vaspitanje naroda Kraljevine Jugoslavije, vidi VRANEŠEVIĆ, Aleksandra, *Ministarstvo fizičkog vaspitanja Kraljevine Jugoslavije 1932. - 1941. inventar*, Beograd: Biblioteka informativnih sredstava Arhiva Jugoslavije., 15.

¹⁴¹ HR-DAR-540, zapovijed SHJ GV svim stijebovima, 13.11.1939.

¹⁴² Isto.

¹⁴³ Utorak i četvrtak od 17 do 20 sati.

¹⁴⁴ HR-DAR-540, Dopis Stijega Sušak ravnateljstvu Državne osnovne škole Trsat, 14.11.1939.

¹⁴⁵ HR-DAR-540, pismo Ive Protulipca Oskaru Turini, 17.11.1939.

¹⁴⁶ Današnji Rektorat Sveučilišta u Rijeci u tadašnjoj i današnjoj Gundulićevoj ulici.

¹⁴⁷ domovnica

¹⁴⁸ HR-DAR-540, pismo Ive Protulipca Oskaru Turini, 17.11.1939.

položaj u gimnaziji označava prvi u nizu neuspjeha koji će dovesti do toga da organizacija ne bude značajno prisutna u sušačkom školstvu. Turina kaže kako će naći Žvanutu neki posao te predlaže Puškaša kao njihovog čovjeka u Gimnaziji na mjestu nastavnika tjelovježbe.¹⁴⁹ *Stijeg Sušak* javlja gradskom poglavarstvu Sušaka kako će po novom sistemu tjelesni odgoj provoditi privatna inicijativa, potpomognuta od strane vlasti, a *Savez Hrvatskih junaka* je s odobrenjem vlasti u cjelokupnoj Banovini Hrvatskoj preuzeo tu inicijativu, traži se novčana potpora grada *Junaku* u vršenju tih aktivnosti,¹⁵⁰ organizacija *Hrvatskog junaka* postaje bitna na razini Banovine u organizaciji mladeži jer, kako smo mogli vidjeti, prepuštena joj je praktički cjelokupna tjelovježba mladeži koja će se ostvarivati u skladu s njihovim mogućnostima efektivne organizacije aktivnosti na terenu. Protulipac javlja Turini kako je bolje da se Puškaš ne prijavljuje u Gimnaziju.¹⁵¹ Hrvatsko prosvjetno i dobrotvorno društvo *Prijatelji seljačke sloge* ogranak Trsat i mjesna organizacija HSS-a na Trsatu priređuju u subotu 2. prosinca u svim prostorijama Hrvatske čitaonice na Trsatu svoju prvu veliku zabavu s plesom te poziva *Stijeg* s cjelokupnim članstvom na sudjelovanje.¹⁵² Možemo primijetiti suradnju među organizacijama HSS-ovog hrvatskog kruga. *Stijeg Bakar* poziva Turinu da dođe i održi im predavanje o ciljevima i aktivnostima *Hrvatskog junaka*¹⁵³ jer je propaganda i informiranje građanstva nužno za kvalitetan nastavak rada. U sljedećem pismu¹⁵⁴ Protulipac traži od Turine da kod referenta za prosvjetu¹⁵⁵ traži hitno rješenje predstavke koju je Protulipac predao Prosvjetnom odjelu banske vlasti, a tiče se premještanja dvije prosvjetne djelatnice¹⁵⁶ iz Kutine u Građansku školu s ciljem promjene “nemogućih prilika, koje sprječavaju svaki uspješan rad”,¹⁵⁷ vidimo još jedan primjer suradnje Prosvjetnog odjela Banovine s *Hrvatskim junakom* u pripremi terena za njihovo širenje. *Stijeg Sušak* javlja *Stijegu Bakar* kako Turina ne može doći držati predavanje kod njih uskoro jer je zauzet na sudu,¹⁵⁸ a od tvrtke *Griesbach i Knaus* iz Zagreba

¹⁴⁹ HR-DAR-540, pismo Oskara Turine Ivi Protulipcu, 20.11.1939.

¹⁵⁰ HR-DAR-540, Dopis Stijega Sušak Gradskom poglavarstvu Sušaka, 20.11.1939., pošto je ovo praktično postupanje po zapovjedi također vidi HR-DAR-540, zapovijed SHJ GV svim stijegovima, 13.11.1939.

¹⁵¹ HR-DAR-540, pismo Ive Protulipca Oskaru Turini, 21.11.1939.

¹⁵² HR-DAR-540, Dopis Društva prijatelja seljačke sloge Stijegu Sušak, 23.11.1939.

¹⁵³ HR-DAR-540, pismo Stijega Bakar Stijegu Sušak

¹⁵⁴ HR-DAR-540, pismo Ive Protulipca Oskaru Turini, 2.12.1939.

¹⁵⁵ Referent Degoricija

¹⁵⁶ Učiteljica Ljerka Justi i profesorica Katarina Uzelac

¹⁵⁷ HR-DAR-540, pismo Ive Protulipca Oskaru Turini, 2.12.1939.

¹⁵⁸ HR-DAR-540, Dopis Stijega Sušak Stijegu Bakar, 4.12.1939.

naručuju službeni pečat za svoju organizaciju.¹⁵⁹ *Stijeg Sušak* javlja glavnom vodstvu kako će održati tečaj na Sušaku od 5. do 9. siječnja 1940. godine te će na njega biti pozvani članovi organizacije s Krasice, iz Bakra, Kraljevice, Crikvenice i Novoga,¹⁶⁰ prije početka tečaja održat će se prvi članski ispit pa mole Glavno vodstvo da pošalje izaslanika koji će voditi tečaj.¹⁶¹ *Junak* na Sušaku se u međuvremenu proširio na nekoliko okolnih mjesta koja i inače gravitiraju Sušaku i što se tiče aktivnosti *Junaka*, što će se i formalno odrediti nastankom *Primorske župe*. U novoj zapovjedi najavljuje se novi tehnički tečaj u Zagrebu koji će trajati od 27. prosinca do 3. siječnja 1940. godine, svaki stijeg mora poslati najmanje jednog izaslanika, rojnika, a cijena je 130 dinara,¹⁶² središnjica organizacije redovitim tečajevima nastoji obrazovati dovoljno kadra za ispunjenje hijerarhije organizacije i tako joj omogućiti širenje, tj. pridobivanje sve više članova. Vježbovnik se šalje stijegovima, uskoro izlaze upute za igre, za rad naraštaja¹⁶³ i rad na sastancima.¹⁶⁴ Članstvo je ponegdje po stijegovima počelo pjevati pjesmu “Za slobodu” na ariju jedne strane himne, vodstvo to zabranjuje.¹⁶⁵ Stvara se središnjica *Hrvatskih junakinja*, stijegovi mogu početi okupljati djevojke u posebne grupe koje ne smiju voditi muški članovi, “zajedničke vježbe i sastanci su bezuslovno zabranjeni”,¹⁶⁶ obavještavaju o tečaju na Sušaku za stijegove u Primorju.¹⁶⁷ Glavno vodstvo i formalno odobrava tečaj,¹⁶⁸ te im *Stijeg Sušak* vraća posuđeni pečat jer su oni svoj dobili već 9. prosinca,¹⁶⁹ glavno vodstvo najavljuje svim stijegovima tečaj za svoje napredne članove od 4. do 9. siječnja u Zagrebu¹⁷⁰.

U pismu Mariju Pilepiću *Stijeg* napominje kako je vođa hrvatskog naroda i predsjednik HSS-a dr. Vladko Maček povjerio odgoj omladine *Savezu Hrvatskog junaka*, te kako *Stijeg Sušak* ima svoju glazbenu sekciju u koju je prešlo dosta članova

¹⁵⁹ HR-DAR-540, Dopis Stijega Sušak tvrtki Griesbach i Knaus, 4.12.1939.

¹⁶⁰ Novi Vinodolski

¹⁶¹ HR-DAR-540, Dopis Stijega Sušak SHJ GV, 10.12.1939.

¹⁶² HR-DAR-540, zapovijed SHJ GV svim stijegovima, 10.12.1939.

¹⁶³ Naraštaj čine dvije podskupine: poletnici od 7 do 11 godina, i avangardisti od 12 do 16 godina, vidi HR-DAR-540, zapovijed Naraštajskog vodstva svim stijegovima, 5.10.1940.

¹⁶⁴ HR-DAR-540, zapovijed SHJ GV svim stijegovima, 10.12.1939.

¹⁶⁵ Isto.

¹⁶⁶ Isto.

¹⁶⁷ Isto.

¹⁶⁸ HR-DAR-540, Dopis SHJ GV Stijegu Sušak, 11.12.1939.

¹⁶⁹ HR-DAR-540, Dopis Stijega Sušak SHJ GV, 15.12.1939.

¹⁷⁰ HR-DAR-540, zapovijed SHJ GV svim stijegovima, 18.12.1939.

bivšeg društva *Mladost*,¹⁷¹ te ga pita da im preda ili proda glazbala tog istog društva.¹⁷² *Junak* je osim tjelovježbenih i kulturnih aktivnosti nastojao imati i glazbenu, pa kasnije i kazališnu sekciju, međutim glazbena sekcija se ubrzo ugasila pošto nema više o njoj spomena u arhivskoj građi. Prilikom Božićnih blagdana *Stijeg Sušak*, kao eminentno hrvatska narodna i odgojna ustanova, šalje upit ravnateljstvu *Elektre*¹⁷³ za donaciju preko dopisa u kojem navode kako u *Stijegu* imaju oko 300 omladinaca, prvenstveno radnika, šegrti i naučnika te učenika svih škola u užem području grada Sušaka, većina njih pripada najsiromašnijim slojevima pučanstva, a 150 njih nema sredstva za nabavu papučica za tjelovježbu,¹⁷⁴ ravnateljstvu *Javnih skladišta*¹⁷⁵ su poslali isti upit.¹⁷⁶ Zanimljivo je kako su pitali gradske tvrtke vjerojatno jer su bili sigurni u donaciju pošto im je gradsko vijeće po kontrolom HSS-a naklonjeno. *Stijeg Sušak* javlja pojedinosti o svojem tečaju koji će se održati od 5. do 9. siječnja 1940. godine stije govima, općinama ili lokalnim organizacijama¹⁷⁷ HSS-a po Primorju,¹⁷⁸ što nije čudno jer su i oni sami organizacija HSS-a, te umrežavanjem sa stranačkim i drugim organizacijama jačaju svoj utjecaj. Povodom blagdana Božića i Nove godine *Stijeg Sušak* šalje čestitke Ivi Protulipcu,¹⁷⁹ Milutinu Majeru,¹⁸⁰ Vladku Mačeku,¹⁸¹ Anti Cividiniju,¹⁸² Anti Vrkljanu¹⁸³ i Mariju Šariniću.¹⁸⁴ Mario Pilepić javlja kako on sam ne može raspolagati imovinom bivšeg društva *Mladost* te kako o zahtjevu za glazbalima moraju diskutirati na svojem sastanku,¹⁸⁵ nemogućnost nabave instrumenata je vjerojatno jedan od razloga za

¹⁷¹ Glazbeno diletantsko društvo *Mladost* s Krimeje, osnovano 1925, 1938. godine ima oko 120 članova, vidi BUTORAC, BOGNOLO, VIOLIĆ, *Almanah grada Sušaka 1938*, 59.

¹⁷² HR-DAR-540, Dopis Stijega Sušak Mariju Pilepiću, 20.12.1939.

¹⁷³ Gradsko električno poduzeće Elektra d.d., osnovano 1923. godine, snabdijeva električnom energijom Sušak, Bakar, Bakarac i Kraljevicu s brodogradilištem, a kupuje ju od Tvornice papira d.d. Smith i Meynier, vidi BUTORAC, BOGNOLO, VIOLIĆ, *Almanah grada Sušaka 1938*, 23.

¹⁷⁴ HR-DAR-540, Dopis Stijega Sušak ravnateljstvu *Elektre*, 20.12.1939.

¹⁷⁵ Javna i slobodna carinska skladišta otvorena 1934. godine, vidi BUTORAC, BOGNOLO, VIOLIĆ, *Almanah grada Sušaka 1938*, 69-70.

¹⁷⁶ HR-DAR-540, Dopis Stijega Sušak ravnateljstvu javnih skladišta, 20.12.1939.

¹⁷⁷ Bakar, Kraljevica, Crikvenica, Novi - Vinodol, Senj, Krk, Omišalj, Aleksandrovo, Baška, Rab, Novalja, Pag.

¹⁷⁸ HR-DAR-540, Dopis Stijega Sušak mjestima po Primorju, 20.12.1939.

¹⁷⁹ Savezni tajnik Saveza Hrvatskog junaka, vidi HR-DAR-540, dopis Stijega Sušak Ivi Protulipcu, 22.12.1939.

¹⁸⁰ Savezni vođa Saveza Hrvatskog junaka, vidi HR-DAR-540, dopis Stijega Sušak Milutinu Majeru, 22.12.1939.

¹⁸¹ Vođa hrvatskog naroda, predsjednik HSS-a i potpredsjednik vlade, vidi HR-DAR-540, dopis Stijega Sušak Vladku Mačeku, 22.12.1939.

¹⁸² HR-DAR-540, dopis Stijega Sušak Anti Cividiniju, 22.12.1939.

¹⁸³ HR-DAR-540, dopis Stijega Sušak Anti Vrkljanu, 22.12.1939.

¹⁸⁴ HR-DAR-540, dopis Stijega Sušak Mariju Šariniću, 22.12.1939.

¹⁸⁵ HR-DAR-540, pismo Marija Pilepića Stijegu Sušak, 22.12.1939.

neuspjeh glazbene sekcije *Junaka* uopće. Održan je prvi sastanak glazbene sekcije *Hrvatskog junaka* na Sušaku na kojem su izabrani sljedeći: Mijo Tićak¹⁸⁶ za pročelnika, Kazimir Krašević¹⁸⁷ za tajnika, Davor Blažić¹⁸⁸ za blagajnika i Stjepan Božičević¹⁸⁹ za oružara.¹⁹⁰ Ivo Protulipac javlja kako su neki bivši članovi *Hrvatskog sokola* proširili glasine da će se njihova bivša organizacija obnoviti, to nije istina kaže Protulipac, neki ga žele obnoviti samo za starije dok dr. Maček ne da dirati u omladinu, koja je povjerena *Hrvatskom junaku*.¹⁹¹ *Hrvatski sokol* na kraju nije bio obnovljen ni za mlađe ni za starije, nego se vjerojatno više učlanjivalo u otvorenije paravojsnu organizaciju *seljačke* ili *građanske zaštite*.

6.2 Od početka do polovice 1940. godine

Savez Hrvatskog junaka iz Zagreba će na tečaj na Sušaku poslati svoga izaslanika Antuna Jakašu.¹⁹² Nakon tečaja glavno vodstvo javlja kako je zadovoljno njegovim uspjehom i dosadašnjim radom *Stijega*, također javlja koji su članovi postali redoviti članovi¹⁹³ nakon ovog tečaja.¹⁹⁴ Glavno vodstvo dostavlja vježbe za naraštaj za 1940. godinu, te javljaju kako se pristupa konačnom uređenju pitanja odora, želje i prijedloge mogu stijegovi javiti, ali najhitnije, odore moraju biti jeftine i odgovarati omladinskoj naravi organizacije, te po mogućnosti mogu imati nacionalna obilježja.¹⁹⁵ Uniformizacija u omladinskim organizacijama bila je pravilo, od *Sokola* do *Skauta* svi su nosili odore, *Hrvatski junak* relativno kasno pristupa pitanju odora što može ukazivati na brz i nepripremljen osnutak organizacije i/ili na pomanjkanje sredstava zbog kojeg su uniforme tek sada došle na red. Stijegovi mogu početi naručivati iskaznice za redovne članove s ispitom koji imaju permanentni popust od 50% na cijenu željezničkih karata.¹⁹⁶ Održat će se tečaj u Zagrebu od 1. do 7. veljače,

¹⁸⁶ Trgovački pomoćnik, vidi HR-DAR-540, pristupnica junačke zaštite Mijo Tićak, 11.11.1939.

¹⁸⁷ Učenik, vidi HR-DAR-540, pristupnica redovnog člana Kazimir Krašević, 6.11.1939.

¹⁸⁸ Privatni namještenik, vidi HR-DAR-540, pristupnica junačke zaštite Davorin Blažić, 10.11.1939.

¹⁸⁹ Električar, vidi pristupnica redovnog člana Stjepan Božičević, 8.11.1939.

¹⁹⁰ HR-DAR-540, Zapisnik prvog sastanka glazbene sekcije Hrvatskog junaka, 22.12.1939.

¹⁹¹ HR-DAR-540, pismo Ive Protulipca Oskaru Turini, 28.12.1939.

¹⁹² HR-DAR-540, Dopis SHJ GV Stijegu Sušak, 4.1.1940., Antuna Jakašu nalazimo kao izaslanika vrhovnog zapovjedništva Ustaškog junaka (dio Ustaške mladeži) 1941. godine, vidi "Smotra ustaške mladeži", *Hrvatski branik* (Vinkovci), 9.12.1941., 3.

¹⁹³ Vidi prilog broj 1 - popis redovnih članova primljenih do 10. siječnja 1940. godine.

¹⁹⁴ HR-DAR-540, dopis SHJ GV Stijegu Sušak, 15.1.1940.

¹⁹⁵ HR-DAR-540, zapovijed SHJ GV svim stijegovima, 15.1.1940.

¹⁹⁶ Isto.

stijegovi koji nisu na prošli tečaj poslali nikoga to moraju sada bezuvjetno učiniti,¹⁹⁷ postojanje stijegova koji nisu poslali nikoga na tečaj ukazuje prvo na pomanjkanje novčanih sredstava koje će konstantno pratiti dobar dio lokalnih organizacija *Junaka*, a onda i na nezainteresiranost članova za daljnji napredak. Službena zastava stijegova *Hrvatskog junaka* na jednoj strani ima grb¹⁹⁸ i parolu¹⁹⁹ organizacije dok je na drugoj strani natpis stijega, a u sredini simbol tj. oznaka raspoznavanja bitna za taj kraj kao npr. grb grada, zastava se naručuje od glavnog vodstva, a stoji 1000 dinara.²⁰⁰ Pošto *Stijeg* oskudijeva na najnužnijim potrepštinama za uspješan i intenzivan rad traže od gradskog povjerenika Marija Šarinića iznos od 10 000 dinara iz gradske blagajne u svrhu nabave tih potrepština,²⁰¹ na kraju ističu kako je Vladko Maček *Hrvatskom junaku* povjerio tjelovježbeni i ideološki odgoj njihove uzdanice, omladine do 21. godine.²⁰² Pozivanje na Mačeka im postaje ustaljena praksa kad god traže nešto od ljudi ili organizacija van *Hrvatskog junaka*. U međuvremenu ih planinarsko društvo *Velebit*²⁰³ poziva na planinarsku pokladnu noć u Park hotelu²⁰⁴ 27. siječnja.²⁰⁵ Početak tečaja u Zagrebu odlaže se na 18. veljače, Glavno vodstvo preporučuje stijegovima nabavu nekih od novih izdanja *Seljačke sloge*, a koja se tiču Antuna Radića.²⁰⁶ Zrinskofrankopanski dan²⁰⁷ će *Hrvatski junak* proslaviti u svim krajevima, a za proljeće se očekuju prve posvete zastava.²⁰⁸ *Hrvatski junak* se širi na mjesta u okolici Sušaka, pa tako javljaju mjesnim organizacijama HSS-a u Krasici i na Grobniku kako će zamjenik stijegovođe Milan Puškaš doći osnovati stijegove u njihova mjesta 4. veljače u Krasici, a 11. veljače na Grobniku, mole ih da Puškašu budu na usluzi u to vrijeme,²⁰⁹ iz neznanih razloga osnivanje stijegova u navedena

¹⁹⁷ HR-DAR-540, zapovijed SHJ GV svim stijegovima, 15.1.1940.

¹⁹⁸ Vidi prilog broj 2, detalj s pečata, službeni grb Hrvatskog junaka - šahovnica na štitu, u sredini prekriveni buzdovan i baklja.

¹⁹⁹ Parola je najvjerojatnije "Za Boga i Hrvatsku" ili službeni pozdrav s kojim završavaju gotovo svi dopisi i pisma: "ZA DOM!"

²⁰⁰ HR-DAR-540, zapovijed SHJ GV svim stijegovima, 15.1.1940.

²⁰¹ Potrepštine su: bubanj i truba, 10 šatora za logorovanje, jedne ruče, dvije strunjače i tri velika kotla za logorsku kuhinju, vidi HR-DAR-540, dopis Stijega Sušak Mariju Šariniću, 18.1.1940.

²⁰² HR-DAR-540, dopis Stijega Sušak Mariju Šariniću, 18.1.1940.

²⁰³ Hrvatsko planinarsko društvo podružnica Velebit, osnovano 1923. godine, vidi BUTORAC, BOGNOLO, VIOLIĆ, *Almanah grada Sušaka 1938*, 60.

²⁰⁴ Na Pećinama, vidi BUTORAC, BOGNOLO, VIOLIĆ, *Almanah grada Sušaka 1938*, 135-136.

²⁰⁵ HR-DAR-540, HPD Velebit Stijegu Sušak, bez datuma ali očito poslano u neko razumno vrijeme prije 27.1.1940.

²⁰⁶ Vidi prilog broj 3 - popis naslova literature koja se mogla nabaviti pri *Seljačkoj slozi*, a tiče se djela Antuna Radića.

²⁰⁷ Održava se 30. travnja, vidi HR-DAR-540, dopis Stijega Sušak HKD-u Napredak, 1.4.1940.

²⁰⁸ HR-DAR-540, zapovijed SHJ GV svim stijegovima, 29.1.1940.

²⁰⁹ HR-DAR-540, dopis Stijega Sušak mjesnoj organizaciji HSS-a Krasica, 1.2.1940., HR-DAR-540, dopis Stijega Sušak mjesnoj organizaciji HSS-a Grobnik, 1.2.1940.

dva mjesta se neće održati u to vrijeme. Gradska blagajna isplaćuje *Stijegu Sušak* 10 000 dinara u srebru 7. veljače 1940. godine.²¹⁰ *Stijeg* je odlučio prirediti svoju prvu svečanu akademiju 7. travnja od 10 do 12 sati ujutro pa pitaju upravu kina *Jadran*²¹¹ da li bi im mogli ustupiti u to vrijeme svoje prostorije i uz koliku odštetu,²¹² isto pitaju i Hrvatsku čitaonicu na Trsatu za vrijeme od 19 sati do 3 sata ujutro idući dan,²¹³ akademija podrazumijeva svečanu priredbu s predavanjima, recitacijom, gimnastikom i na kraju dana zabavom i plesom. U namjeri kupnje ruče i strunjača kontaktiraju tvrtku *J. Oražem*²¹⁴ u Dravskoj banovini te ih pitaju za cjenik.²¹⁵ *Stijeg* traži od gradskog poglavarstva ustupanje oglasnog ormarića²¹⁶ bivšeg gradskog odsjeka tjelesnog odgoja.²¹⁷ Nakon dva mjeseca je *Elektra d.d.* odgovorila *Stijegu Sušak* kako oni ne dijele takve vrste pripomoći i neka se obrate općini.²¹⁸ *Stijeg* javlja glavnom vodstvu kako je 25. veljače osnovan *Stijeg Hrvatskog junaka* u Krasici,²¹⁹ osnivačkom sastanku prisustvovali su Žvanut i Jadrijev,²²⁰ a u *stijeg* se prijavilo 85 osoba,²²¹ traže od vodstva priručnike i dokumente, sprave i potrepštine će potražiti od općine koja ih je preuzela od *Jugosokola* nakon što se ovaj ugasio, a koji ih je svojevremeno preuzeo nakon što se ugasio *Hrvatski sokol* na Krasici.²²² Politika preuzimanja prostora od ugašenih tjelovježbenih organizacija, pogotovo u ovom redoslijedu, bila je česta praksa u Banovini. *Stijeg* naručuje od glavnog vodstva 63 majice u različitim veličinama²²³ i pita da li bi na njihovu svečanu akademiju od 7. travnja došao vrhovni starješina *Hrvatskog junaka* Milutin Majer,²²⁴ na što mu

²¹⁰ HR-DAR-540, potvrda primitka iznosa od 10 000 dinara Stijega Sušak iz blagajne Gradskog poglavarstva, 7.2.1940.

²¹¹ Jadran ton-kino nalazi se u Sokolskom domu u tadašnjoj i sadašnjoj Ružičevoj ulici, vidi BUTORAC, BOGNOLO, VIOLIĆ, *Almanah grada Sušaka 1938*, 48.

²¹² HR-DAR-540, dopis Stijega Sušak upravi Jadran kina, 9.2.1940.

²¹³ HR-DAR-540, dopis Stijega Sušak Hrvatskoj čitaonici na Trsatu, 9.2.1940.

²¹⁴ Tvornica tjelovježbenih i športskih potrepština, Ribnica - Dolenjsko, Dravska banovina.

²¹⁵ HR-DAR-540, dopis Stijega Sušak tvrtki J. Oražem, bez datuma.

²¹⁶ Na tadašnjem Aleksandrovom trgu, moguće da je to danas raskrižje Šetališta Joakima Rakovca, Šetališta Ivana Gorana Kovačića, Mihanovićeve ulice i ulice Krimeja.

²¹⁷ Tj. bivšeg fizičkog vaspitanja, vidi HR-DAR-540, dopis Stijega Sušak Gradskom poglavarstvu Sušak, 15.2.1940.

²¹⁸ HR-DAR-540, dopis Elektre d.d. Stijegu Sušak, 20.2.1940., odgovor na HR-DAR-540, Dopis Stijega Sušak ravnateljstvu Elektre, 20.12.1939.

²¹⁹ Vodstvo *stijega*: *stijegovođa* pomorski kapetan Mirko Cuculić, zamjenik *stijegovođe* općinski činovnik Ivan Pavletić, zapovjednik Tugomir Pavletić, a za *junakinje* Blaženka Mikuličić i Mileva Mičetić, vidi HR-DAR-540, dopis Stijega Sušak SHJ GV, 27.2.1940.

²²⁰ Privatni činovnik, vidi HR-DAR-540, pristupnica redovnog člana Stanislav Jadrijev, 7.11.1939.

²²¹ 15 omladinaca od 15 do 20 godina, 40 od 7 do 12, 20 djevojčica od 8 do 15 i 10 od 15 do 18.

²²² HR-DAR-540, dopis Stijega Sušak SHJ GV, 27.2.1940.

²²³ Dva dana kasnije će broj narasti na 74, vidi HR-DAR-540, dopis Stijega Sušak SHJ GV (a), 4.3.1940., HR-DAR-540, dopis Stijega Sušak SHJ GV, 6.3.1940.

²²⁴ HR-DAR-540, dopis Stijega Sušak SHJ GV (b), 4.3.1940.

vodstvo odgovara kako je Majer često bolestan, ali je njegov dolazak ipak moguć.²²⁵ Gradsko poglavarstvo odobrava upotrebu oglasnog ormarića na Aleksandrovom trgu *Hrvatskom junaku*.²²⁶

Nakon prošlog neuspjelog pokušaja osnivanja stijega na Grobniku, *Stijeg Sušak* šalje dopis načelniku općine Grobnik u kojem naviješta dolazak svojih izaslanika za 31. ožujka koji će osnovati stijeg, pita ga da im se organizira doček,²²⁷ općinsko poglavarstvo potvrđuje sastanak.²²⁸ Hrvatska čitaonica javlja *Stijegu* kako bi najam prostorija za svečanu akademiju 7. travnja koštao 800 dinara, ako uspiju ishoditi od Elektre oprost od plaćanja električne struje onda 450 dinara,²²⁹ koliko god bilo jako hrvatsko zajedništvo, netko troškove mora platiti. *Stijeg Sušak* 1. travnja šalje više dopisa u vezi održavanja svečane akademije 7. travnja, pa tako šalje dva dopisa poreznoj upravi Sušak u kojima kaže da je tjelovježbeni nastup u dvorani *Jadran* kina izuzet od taksi,²³⁰ dok za zabavu u Hrvatskoj čitaonici mole ulaznice.²³¹ Također mole predstojništvo gradske policije dozvolu za održavanje nastupa u *Jadran* kinu i zabave u Hrvatskoj čitaonici,²³² dok *Elektru* mole da im otpišu potrošak struje povodom akademije.²³³ Gradsko poglavarstvo pak mole da im stave na raspolaganje gradsku glazbu za njihovu povorku koja će krenuti od Građanske škole u 9 sati i 30 minuta, te pet velikih hrvatskih zastava i sliku vođe hrvatskog naroda dr. Vladka Mačeka.²³⁴ Povorke u stilu *Sokola* su nužne zbog pokazivanja prisustva u gradu te aktivne propagande prema građanstvu kao i za konsolidaciju hrvatskog i borbenog karaktera organizacije. S obzirom na narodni blagdan Zrinskog i Frankopana 30. travnja, *Stijeg Sušak* je kontaktirao HKD *Napredak*²³⁵ sa željom da na taj dan održe zajednički nastup u kojemu bi članovi *Stijega* izveli simboličnu vježbu “Planula zora svanuo dan”,²³⁶ simbolična vježba je usklađena tjelovježbeno-scenska točka uz recitaciju i/ili glazbeno-pjevačku pratnju. *Stijeg* javlja kako će 14. travnja doći

²²⁵ HR-DAR-540, dopis SHJ GV Stijegu Sušak, 6.3.1940.

²²⁶ HR-DAR-540, dopis Gradskog poglavarstva Sušak Stijegu Sušak, 7.3.1940.

²²⁷ HR-DAR-540, dopis Stijega Sušak načelniku općine Grobnik, 18.3.1940.

²²⁸ HR-DAR-540, dopis općinskog poglavarstva srez Sušak Grobnik Stijegu Sušak, 22.3.1940.

²²⁹ HR-DAR-540, dopis Hrvatske čitaonice na Trsatu Stijegu Sušak, 29.3.1940.

²³⁰ HR-DAR-540, dopis Stijega Sušak poreznoj upravi Sušak (a), 1.4.1940.

²³¹ HR-DAR-540, dopis Stijega Sušak poreznoj upravi Sušak (b), 1.4.1940.

²³² HR-DAR-540, dopis Stijega Sušak predstojništvu gradske policije Sušak, 1.4.1940.

²³³ HR-DAR-540, dopis Stijega Sušak Elektri d.d., 1.4.1940.

²³⁴ HR-DAR-540, dopis Stijega Sušak Gradskom poglavarstvu Sušak, 2.4.1940.

²³⁵ Hrvatsko kulturno društvo *Napredak* podružnica Sušak, osnovano 1935., vidi BUTORAC, BOGNOLO, VIOLIĆ, *Almanah grada Sušaka 1938*, 52.

²³⁶ HR-DAR-540, dopis Stijega Sušak HKD *Napredak*, bez datuma.

osnovati stijeg *Hrvatskog junaka* u općini Čavle-Cernik,²³⁷ isti dan doći će posjetiti ogranak *Hrvatskog junaka* na Grobniku²³⁸ koji je osnovan od strane Milana Puškaša 31. ožujka.²³⁹ Uprava *Stijega Sušak* se trudi redovito obilaziti bliže stijegove zbog potpore i nadzora njihovih aktivnosti, dok je to kod daljih stijegova rjeđe zbog većih troškova. *Stijeg* se interesira kod glavnog vodstva gdje mogu nabaviti šatore, svečane i izletničke odore, također ih obavještava kako će svake nedjelje ići na izlete pa traže da se uredi popusti kod željeznice, a akademija se odgađa za 14. travnja jer majice i ostale potrepštine još nisu stigle.²⁴⁰ U ovo vrijeme nalazimo i isječak iz novina *Vreme* s člankom “Kakav je zadatak omladinske organizacije *Hrvatski junak*” nepotpisanog autora u kojem navodi kako *Hrvatski junak* djeluje u okviru HSS-a sa zadatkom ideološkog izgrađivanja omladine kako bi bolje služila svom narodu, također navodi kako ima na desetke tisuća članova, a Mirka Glojnarica²⁴¹ spominje kao šefa propagande *Hrvatskog junaka*.²⁴² *Stijeg* javlja načelniku općine Jelenje²⁴³ kako misle poslati izaslanika koji će osnovati stijeg 28. travnja.²⁴⁴ Kako će *Stijeg Sušak* sudjelovati na akademiji HKD-a *Napredak* 30. travnja sa simboličnom vježbom te pitaju HPD *Ante Starčevića*²⁴⁵ da ih u tome prati uz pjesmu.²⁴⁶ HKD *Napredak* i formalno prihvaća nastup *Hrvatskog junaka* na svojoj akademiji 30. travnja, te od njih zahtjeva slanje delegata na sastanak 24. travnja.²⁴⁷ U novoj zapovjedi glavno vodstvo javlja stijegovima kako svaki kraj mora organizirati svoj tabor, dok će se tabor za vođe taborskog rada održati u Kraljevici, tečaj za junakinje u Krku, dok se šatori mogu naručiti od trgovine *Tekstilkanap*²⁴⁸ iz Osijeka, uz komentar kako cijene sirovina silno skaču što se pokazuje kao problem i za izradu uniformi.²⁴⁹ *Junak* je od

²³⁷ HR-DAR-540, dopis Stijega Sušak Ivanu Miculiniću, načelniku općine Čavle-Cernik, 3.4.1940.

²³⁸ HR-DAR-540, dopis Stijega Sušak Kostu Čargonji, pročelniku ogranka *Hrvatskog junaka*, 3.4.1940.

²³⁹ Kao ogranak *Stijega Sušak*, pročelnik ogranka Kosta Čargonja, sastav: 12 mladića od 16 do 19 godina i 30 od 8 do 16 godina, vidi HR-DAR-540, Dopis Stijega Sušak SHJ GV, 3.4.1940.

²⁴⁰ HR-DAR-540, dopis Stijega Sušak SHJ GV, 4.4.1940.

²⁴¹ Novinar, publicist i član uredništva *Hrvatskog dnevnika*, vidi ŠVAB, Mladen, “Glojnaric, Mirko”, U: *Hrvatski biografski leksikon* (on-line), Leksikografski zavod “Miroslav Krleža”.

²⁴² HR-DAR-540, isječak iz novina *Vreme* “Kakav je zadatak omladinske organizacije *Hrvatski junak*”, 5.4.1940.

²⁴³ Nikola Petrović, vidi HR-DAR-540, pismo Nikole Petrovića Oskaru Turini, bez datuma.

²⁴⁴ HR-DAR-540, dopis Stijega Sušak načelniku općine Jelenje, 11.4.1940.

²⁴⁵ Hrvatsko pjevačko društvo *Ante Starčevića*, ne nalazi se u BUTORAC, BOGNOLO, VIOLIĆ, *Almanah grada Sušaka 1938*, tako da je osnovano tada relativno nedavno.

²⁴⁶ HR-DAR-540, dopis Stijega Sušak HPD-u Ante Starčević, 17.4.1940.

²⁴⁷ HR-DAR-540, dopis HKD-a *Napredak* Stijegu Sušak, 22.4.1940.

²⁴⁸ Trgovina će biti nacionalizirana u NDH kao vlasništvo židova Josipa Reintzera, vidi ŽIVAKOVIĆ KERŽE, Zlata, “Podržavljenje imovine židova u Osijeku u NDH”, *Časopis za suvremenu povijest*, 39, 2007, br. 1, str. 97-116., 108.

²⁴⁹ HR-DAR-540, zapovijed SHJ GV svim stijegovima, 24.4.1940.

Skauta preuzeo izletnički karakter pa organizira tabore u prirodi na kojima njihovi članovi kampiraju. *Stijeg Sušak* će poslati u inspekciju *Stijega Bakar*²⁵⁰ zamjenika stijegovode Milana Pušakaša.²⁵¹ Nalazimo popis pripravnika²⁵² primljenih u *Stijeg* do 30. travnja 1940. godine.²⁵³

S vremenom je disciplina kod nekih redovnih članova opala pa *Stijeg* šalje pisma upozorenja raznim članovima zbog neurednog polazjenja vježbi i sastanaka, pa u jednom slučaju kažu: “Braća su te vidjela da si bio u kavani, a na vježbi ne, da si šetao gradom, a na vježbu nisi došao”,²⁵⁴ nakon čega slijedi prijetnja brisanja iz članstva ako se tako nastavi.²⁵⁵ *Stijeg Sušak* se žali tvrtki *Trabant*²⁵⁶ iz Zagreba kako su im naplatili sve naručene majice po istoj cijeni suprotno dogovoru o različitim cijenama za različite veličine.²⁵⁷ Slijedi velika narudžba²⁵⁸ dokumenata od glavnog vodstva,²⁵⁹ kojem također javljaju kako su našli voditeljicu za junakinje - nastavnicu iz Građanske škole prof. Bubaš. *Hrvatski junak* se proširio na Krasicu i Grobnik, daljnji planovi širenja obuhvaćaju Kukuljanovo, Kostrenu, Jelenje i Dragu,²⁶⁰ zadnja tri mjesta neće biti obuhvaćena u mrežu stijegova *Junaka* što zbog pomanjkanja interesa u datom mjestu, što zbog pomanjkanja sredstva u sušačkom stijegu. U novoj zapovjedi glavno vodstvo javlja stijegovima kako se tabor iz Kraljevice seli u Ozalj, kako se za savezni dan²⁶¹ moraju održati predavanja na kojima će se građanstvu prikazati smisao organizacije *Hrvatskog junaka*, priredba u Zagrebu će se održati 19. svibnja, ukida se naziv junačka zaštita i uvodi se podupirajući član.²⁶² *Stijeg Sušak* organizira na Kukuljanovu kod Perića²⁶³ akademiju s plesom, to javlja općinskoj upravi Krasice²⁶⁴ i poreznoj upravi Bakra²⁶⁵ koju mole za ulaznice banovinskog

²⁵⁰ Stijegovoda Ivo Murn, vidi HR-DAR-540, dopis Stijega Sušak Stijegu Bakar, 27.4.1940.

²⁵¹ HR-DAR-540, dopis Stijega Sušak Stijegu Bakar, 27.4.1940.

²⁵² Vidi prilog broj 4 - popis pripravnika primljenih do 30. travnja 1940. godine.

²⁵³ HR-DAR-540, popis pripravnika primljenih u Stijeg, 30.4.1940.

²⁵⁴ HR-DAR-540, pismo Stijega Sušak Stjepanu Božičeviću, 9.5.1940.

²⁵⁵ HR-DAR-540, pismo Stijega Sušak Stjepanu Božičeviću, 9.5.1940., HR-DAR-540, pismo Stijega Sušak Mladenu Kvaji, 9.5.1940., HR-DAR-540, pismo Stijega Sušak Josipu Tičku, 9.5.1940.

²⁵⁶ “Trabant” proizvodnja trikotnih tkanina Zagreb, vidi HR-DAR-540, dopis Stijega Sušak tvrtki Trabant, 9.5.1940.

²⁵⁷ HR-DAR-540, dopis Stijega Sušak tvrtki Trabant, 9.5.1940.

²⁵⁸ 10 priručnika, 500 markica za članarinu, 100 pristupnica za redovne članove, sveukupno 100 znački za naraštaj, 50 za junačku zaštitu.

²⁵⁹ HR-DAR-540, dopis Stijega Sušak SHJ GV (a), 9.5.1940.

²⁶⁰ HR-DAR-540, dopis Stijega Sušak SHJ GV (b), 9.5.1940.

²⁶¹ 2. lipnja, vidi HR-DAR-540, zapovijed SHJ GV svim stijegovima, 10.5.1940.

²⁶² HR-DAR-540, zapovijed SHJ GV svim stijegovima, 10.5.1940.

²⁶³ Ime nepoznato autoru.

²⁶⁴ HR-DAR-540, dopis Stijega Sušak općinskoj upravi Krasica, 20.5.1940.

²⁶⁵ HR-DAR-540, dopis Stijega Sušak poreznoj upravi Bakar, 20.5.1940.

izdanja,²⁶⁶ umjesto starih kraljevskih ulaznica koje više ne vrijede. U novoj zapovjedi glavno vodstvo ističe kako je izašla zabrana svih javnih manifestacija, stijegovi trebaju priredbe održavati u zatvorenim prostorima, povorke su također zabranjene, svaku priredbu treba prijaviti policiji barem 14 dana prije održavanja, ako bude poteškoća treba se javiti banskoj vlasti.²⁶⁷ Banska vlast je na ovakvu zabranu možda bila potaknuta ratom u Europi u kojem bjesni Bitka za Francusku i destabilizacijom u Banovini od strane proustaških elemenata putem propagande i terorizma. Ferijalni tečaj *Hrvatskih junakinja* u Krku će trajati od 6. do 20. srpnja, tabor za obrazovanje voditelja tabora u Ozlju će trajati od 11. do 25. lipnja, bilo bi dobro da svaki stijeg koji je u mogućnosti organizira u srpnju rajonski tabor, za radnike se organizira tabor na Sljemenu od 25. do 31. srpnja za koji će cijene biti vrlo niske tako da i najsiromašniji radnici mogu sudjelovati,²⁶⁸ *Savez Hrvatskog junaka* tu pokazuje svoje socijalno lice brigom za najsiromašnije.

Član *Hrvatskog junaka* iz Zagreba²⁶⁹ Zvonimir Matijević prelazi u *Stijeg Sušak*.²⁷⁰ Prelasci iz stijega u stijeg nisu bili rijetki kako su se članovi, obično u potrazi za poslom, premještali iz jednog mjesta u drugo, nerijetko bi im sam stijeg našao posao drugdje. Stijegovi mogu slati svoje članove i na tabor u Šumetlici²⁷¹ kod Nove Gradiške i u Kaštel Stari,²⁷² oba tabora traju od 5. do 18. srpnja, također izašli su propisi za odore i opremu *Hrvatskog junaka*.²⁷³ Polovicom lipnja izlazi prvi broj tehničkog vjesnika u kojem su sadržane sve teoretske i praktične upute za solidan tjelovježbeni rad.²⁷⁴ *Stijeg Sušak* na tabor u Ozalj šalje tri rojnika,²⁷⁵ jedini čije nam je ime poznato je Marijan Berner,²⁷⁶ i javlja glavnom vodstvu kako nisu u mogućnosti organizirati tabor za stijegove u Hrvatskom primorju jer njihov stijeg nema novaca i jer su svi njegovi članovi siromašni,²⁷⁷ nedostatak novčanih sredstava

²⁶⁶ 100 ulaznica po 5 dinara i 100 po 10, vidi HR-DAR-540, dopis Stijega Sušak poreznoj upravi Bakar, 20.5.1940.

²⁶⁷ HR-DAR-540, zapovijed SHJ GV svim stijegovima, 25.5.1940.

²⁶⁸ HR-DAR-540, zapovijed SHJ GV svim stijegovima, 25.5.1940.

²⁶⁹ Hrvatski junak Stijeg XI Jelačić Zagreb, Trešnjevka vidi HR-DAR-540, dopis Stijega XI Zagreb Stijegu Sušak, 3.6.1940.

²⁷⁰ HR-DAR-540, dopis Stijega XI Zagreb Stijegu Sušak, 3.6.1940.

²⁷¹ Organizira Stijeg Požega, vidi HR-DAR-540, zapovijed SHJ GV svim stijegovima, 6.6.1940.

²⁷² Organizira Stijeg Split, vidi isto.

²⁷³ Vidi priloge broj 5 i 6 - propisi za izletničku odoru članova *Hrvatskog junaka*. , isto

²⁷⁴ HR-DAR-540, zapovijed SHJ GV svim stijegovima, 6.6.1940.

²⁷⁵ HR-DAR-540, dopis Stijega Sušak SHJ GV (a), bez datuma.

²⁷⁶ HR-DAR-540, dopis Stijega Sušak SHJ GV (b), bez datuma., HR-DAR-540, pristupnica redovnog člana Marijan Berner, 13.11.1939.

²⁷⁷ HR-DAR-540, dopis Stijega Sušak SHJ GV, 15.6.1940.

je bio glavni problem organizacije. Josip Žvanut i Stjepan Lakić²⁷⁸ osnovali su stijeg na Kukuljanovu.²⁷⁹ Sušački trgovac Augustin Devčić predaje *Stijegu Sušak* sliku *Hrvatskog sokola* koju je držao sačuvanu od 4. travnja 1929. godine.²⁸⁰ *Stijeg* mu zahvaljuje što je spomen sliku “očuvao kroz sva ona najteža i nacrnija vremena protuhrvatskih režima”.²⁸¹ Vidimo da *Junak* cijeni rad *Hrvatskog sokola* te ga smatra za bratsku organizaciju u borbi za rješenje “hrvatskog pitanja” svojevremeno. U proglašenju²⁸² vodstva *Hrvatskih junakinja* daju se bitne informacije, pa se tako članstvo junakinja dijeli na radilice u tjelovježbi i sportu,²⁸³ radilice u prosvjetnom i socijalnom djelovanju²⁸⁴ i reduše,²⁸⁵ dok se njihova junačka omladina dijeli na poletnice od 7 do 11 godina, mladice od 11 do 14 i redovne članice od 14 godina na više, također se daju propisi za uniforme.²⁸⁶ U vezi planiranja proslave rođendana Vladka Mačeka 20. srpnja, gradska organizacija HSS-a poziva na sastanak *Stijeg Sušak* 3. srpnja u maloj vijećnici Gradskog poglavarstva,²⁸⁷ što pokazuje da *Junak* smatraju za vrijednu i bitnu, blisku organizaciju.

6.3 Od polovice do kraja 1940. godine

Društvo *Hrvatska žena*²⁸⁸ pristupa *Stijegu Sušak* kao član utemeljitelj s iznosom od 500 dinara,²⁸⁹ član utemeljitelj označava organizaciju koja je poduprla rad stijega s većim novčanim iznosom, to će za *Stijeg Sušak* biti samo društvo *Hrvatska žena*. *Stijeg Sušak* traži od glavnog vodstva intervenciju pri Higijenskom zavodu²⁹⁰ u Zagrebu kako bi im se ustupilo na korištenje kupalište i igralište u Martinšćici,²⁹¹ te

²⁷⁸ HR-DAR-540, pristupnica redovnog člana Stjepan Lakić, 7.11.1939.

²⁷⁹ Stijeg se sastoji od 20 mladića i 15 djevojčica, stijegovoda je Božo Mičetić, njegov zamjenik je Božo Cuculić, a zapovjednik Dragutin Cuculić, vidi HR-DAR-540, dopis Stijega Sušak SHJ GV, 9.6.1940.

²⁸⁰ HR-DAR-540, pismo Augustina Devčića Stijegu Sušak, 19.6.1940.

²⁸¹ HR-DAR-540, pismo Stijega Sušak Augustinu Devčiću, bez datuma.

²⁸² HR-DAR-540, proglas SHJ grane Hrvatskih junakinja svim stijegovima, 19.6.1940.

²⁸³ Buduće zapovjednice i rojnice, vidi isto.

²⁸⁴ Buduće predavačice i kulturne radnice, vidi HR-DAR-540, proglas SHJ grane Hrvatskih junakinja svim stijegovima, 19.6.1940.

²⁸⁵ Bave se praktičnim “ženskim” poslovima, kuhanje, šivanje, briga za djecu i bolesnike, vidi isto.

²⁸⁶ Vidi prilog broj 7 - propisi za izletničku odoru članica *Hrvatskih junakinja*., isto.

²⁸⁷ HR-DAR-540, dopis gradskog HSS-a Stijegu Sušak, 27.6.1940.

²⁸⁸ Kulturno i humanitarno društvo “Hrvatska žena” na Sušaku, osnovano 1936., a predsjednica je Zdenka Mikšić, vidi BUTORAC, BOGNOLO, VIOLIĆ, *Almanah grada Sušaka 1938*, 52.

²⁸⁹ HR-DAR-540, dopis Hrvatske žene Stijegu Sušak, 5.7.1940.

²⁹⁰ Preteča današnjeg Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo.

²⁹¹ Ljetovalište za školsku omladinu kraj Sušaka, na mjestu današnjeg brodogradilišta Viktor Lenac, vidi BUTORAC, BOGNOLO, VIOLIĆ, *Almanah grada Sušaka 1938*, 47.

dva čamca.²⁹² Na to im glavno vodstvo poručuje da se direktno jave Higijenskom zavodu te da prilože preporuku narodnog zastupnika Ante Vrkljana,²⁹³ što oni i rade²⁹⁴ te im Zavod dopušta uporabu cjelokupnog oporavilišta, uz dogovor s njegovim upraviteljem Živkom Prebegom.²⁹⁵ Također od ravnateljstva Državne muške realne gimnazije na Sušaku traže²⁹⁶ i dobivaju²⁹⁷ neke potrepštine²⁹⁸ za boravak u ljetovalištu. Glavno vodstvo javlja kako će se održati tečaj u Zagrebu na koji se mogu poslati mladi učitelji i profesori i ako do sada nisu aktivno radili u *Junaku*, međutim moraju biti nacionalno ispravni.²⁹⁹ Ovo je jedan od rijetkih trenutaka kada se u korespondenciji organizacije javlja nacionalna isključivost, koja se zato obilno javlja u njihovim novinama - *Vihoru*. Delegati *Stijega* su pozvani u gradsku vijećnicu na svečanu sjednicu povodom proslave rođendana Vladka Mačeka 21. srpnja,³⁰⁰ vidimo koliko je lik Vladka Mačeka dobio na težini kada se njegov rođendan slavi po općinama u Banovini, a njemu samom se daje titula “vođa hrvatskog naroda”, to možemo lako usporediti s nekim autoritarnijim državama u Europi toga vremena. *Stijeg Sušak* će na tečaj u Zagrebu od 1. do 20. srpnja poslati dva člana rojnika i tri junakinje,³⁰¹ pitaju glavno vodstvo odobrenje tečaja na Sušaku od 1. do 9. studenog za muški i ženski članski ispit, rojnički ispit te za izaslanika na ova dva događaja,³⁰² dok vodstvo junakinja pitaju upute za rad³⁰³ s 30 djevojčica koliko ih se u zadnja dva mjeseca, koliko postoji odsjek junakinja, učlanilo u *Stijeg*. *Stijeg Ogulin*³⁰⁴ poziva *Stijeg Sušak* na njihov nastup.³⁰⁵ Dana 30. srpnja je održan osnivački sastanak *Župe u Sušaku* na kojem su sudjelovali članovi uprave *Stijega*³⁰⁶ i savezni vođa Ivo Protulipac.³⁰⁷ U sastav župe spadaju stijegovi u Hrvatskom

²⁹² HR-DAR-540, dopis Stijega Sušak SHJ GV, 5.7.1940.

²⁹³ HR-DAR-540, dopis SHJ GV Stijegu Sušak, 8.7.1940.

²⁹⁴ HR-DAR-540, dopis Stijega Sušak Higijenskom zavodu u Zagrebu, 12.7.1940.

²⁹⁵ HR-DAR-540, dopis Đačkog ljetovališta u Martinšćici Stijegu Sušak, 18.7.1940.

²⁹⁶ HR-DAR-540, dopis Stijega Sušak ravnateljstvu Gimnazije, 8.7.1940.

²⁹⁷ HR-DAR-540, dopis zahvale Stijega Sušak ravnateljstvu Gimnazije, 9.7.1940.

²⁹⁸ Čamac sedmerac, 15.5 metara lanca, 12 metara užeta, 7 vilica za vesla, 7 vesala, 1 kormilo, 1 lokot, vidi HR-DAR-540, dopis zahvale Stijega Sušak ravnateljstvu Gimnazije, 9.7.1940.

²⁹⁹ HR-DAR-540, zapovijed SHJ GV svim stijegovima, 13.7.1940.

³⁰⁰ HR-DAR-540, dopis Gradskog poglavarstva Sušak Stijegu Sušak, 15.7.1940.

³⁰¹ Vladimir Veršić, Kazimir Krašević, Olga Pesl, Nevenka Viola i Nada Vukelić, vidi HR-DAR-540, dopis Stijega Sušak SHJ GV, 25.7.1940.

³⁰² HR-DAR-540, dopis Stijega Sušak SHJ GV, 17.7.1940.

³⁰³ HR-DAR-540, dopis Stijega Sušak Savezu hrvatskih junakinja, 17.7.1940.

³⁰⁴ Stijegovoda Dragutin Lalić, vidi HR-DAR-540, dopis Stijega Ogulin Stijegu Sušak, 22.7.1940.

³⁰⁵ HR-DAR-540, dopis Stijega Ogulin Stijegu Sušak, 22.7.1940.

³⁰⁶ Stijegovoda Turina, zamjenik stijegovode Zidarić, odbornik Ljubin, zapovjednik Žvanut, voditeljica junakinja Bubaš, blagajnik Bakarčić, tajnik Jadrijević i rojnici Veršić i Štefanić, vidi HR-DAR-540, zapisnik osnivačkog sastanka župe u Sušaku, 30.7.1940.

³⁰⁷ Isto.

primorju,³⁰⁸ dok se *Župa* za te stijegove brine, pomaže ih i nadzire.³⁰⁹ Možemo zaključiti kako se sustav stijegova *Hrvatskog junaka* dovoljno razvio da za efikasnu koordinaciju i komunikaciju zahtjeva uvođenje regionalnih organizacija kao srednje razine u hijerarhiji *Saveza Hrvatskog junaka*. Tečaj za stijegove *Župe* održat će se od 6. do 14. rujna,³¹⁰ naglašava se da “*Župa*, odnosno stijegovi imaju voditi brigu o svakom pojedinom omladincu, koji je nepokvaren, da ga dovede u organizaciju, da mladež ne pada u marksističke organizacije u koje zapada svakim danom sve više”.³¹¹ Zanimljiv komentar koji pokazuje koliki je bio strah od komunizma tada, a i daje na uvid jednu od glavnih zadaća *Junaka*, a to je “spašavanje” mladeži od komunističkog utjecaja. Stijegovođe primorskih stijegova bit će upoznati s novom situacijom na konferenciji delegata 11. kolovoza na Sušaku.³¹² Novoosnovana *Župa Sušak* šalje glavnom vodstvu detaljnu preglednicu s podacima o *Stijegu* i *Župi*.³¹³ Tehničko vodstvo *Župe* dodjeljuje se Ivi Murnu, bakarskom stijegovođi dok će se posveta zastave izvršiti u Bakru 6. listopada,³¹⁴ najveća većina članova uprave *Župe* dolazi iz *Stijega Sušak* koji pokazuje da je Sušak bio daleko najjače uporište *Junaka* u Hrvatskom primorju.

Na sastanku 11. kolovoza sudjelovali su članovi privremenog vodstva *Župe* i delegati stijegova,³¹⁵ svaki delegat je izložio stanje svojeg stijega, pa tako *Stijeg Senj* ima problema s malom dvoranom sa skupim najmom, ne uspijevaju platiti taj najam s 40 potpornih članova jer je narod indiferentan prema organizaciji pa imaju malo potpornih članova, brojčano stanje *Stijega* je 90 članova od toga 60 učenika. Turina kaže kako će poduzeti sve da dobiju veću dvoranu koja je u vlasništvu *Tvornice*

³⁰⁸ Sušak, Bakar, Kraljevica, Crikvenica, Novi, Senj, Krk, Pag, Kukuljanovo, Krasica te ostali odsjeci oko Sušaka, vidi HR-DAR-540, zapisnik osnivačkog sastanka župe u Sušaku, 30.7.1940.

³⁰⁹ Isto.

³¹⁰ U osnovnoj školi, današnjoj OŠ Centar na Sušaku, vidi HR-DAR-540, dopis *Župe* Sušak primorskim stijegovima, 27.8.1940.

³¹¹ HR-DAR-540, zapisnik osnivačkog sastanka župe u Sušaku, 30.7.1940.

³¹² HR-DAR-540, zapisnik osnivačkog sastanka župe u Sušaku, 30.7.1940.

³¹³ Brojčano stanje ukratko: pripravnici 15, redovni članovi 21, poletnici 30, naraštaj 45, potporni članovi 70, utemeljitelji 1 (društvo Hrvatska žena), članovi s položenim rojničkim ispitom 1 (Žvanut), grana Hrvatskih junakinja osnovana je 6. svibnja, a ima 22 članice, vidi HR-DAR-540, preglednica *Stijega Sušak* SHJ GV, 1.8.1940., vidi priloge broj 8 i 9 - ispunjena preglednica *Saveza Hrvatskog junaka* sa informacijama o stijegu i župi.

³¹⁴ HR-DAR-540, dopis SHJ GV *Župi* Sušak, 2.8.1940.

³¹⁵ Od *Župe* Turina, Žvanut, Bakarčić i Jadrijev, te delegati zamjenik stijegovođe iz Kraljevice Josip Pribilović, stijegovođa Zdenko Črgonja iz Bakra, Antić iz Senja te Mičetić s Kukuljanova, vidi HR-DAR-540, zapisnik prvog župskog sastanka, 11.8.1940.

duhana,³¹⁶ a koju su prije koristili “jugosokoli”.³¹⁷ Dvorana koju koristi *Stijeg Kraljevica* je često zauzeta jer ju koriste sva društva u mjestu, dok je sokolska dvorana u derutnom stanju, a nemaju novaca da ju poprave, brojčano stanje *Stijega* je 20 potpornih i 15 ostalih članova³¹⁸. Stanje na Kukuljanovu je zadovoljavajuće, *Stijeg* će se potruditi pribaviti 3 000 dinara bivšeg *Hrvatskog sokola* koji stoje na općini Krasica, brojčano stanje *Stijega* je 20 muških i 20 ženskih članova i članica.³¹⁹ Stanje u Bakru je također zadovoljavajuće s 80 potpornih i 25 redovitih članova, te 60 djece, pošto fali predstavnika pet stijegova, izbor vodstva *Župe* će se održati na idućem sastanku delegata 8. rujna.³²⁰ Općenito će na sastanke *Župe* dolaziti malo stjegovođa što može pokazivati na nezainteresiranost udaljenih stijegova uslijed zanemarivanja sa strane *Župe*, a i naravno kroničnu financijsku lošu situaciju *Junaka* i njegovih stijegova, pogotovo manjih. *Stijeg Bakar* potvrđuje da će se posveta zastave održati 6. listopada u 9 sati ujutro, nakon posvete slijedi vježba članstva i “naraštaja” vani, a u slučaju lošeg vremena u prostorijama hotela “Jadran”, a navečer zabava s plesom.³²¹ Pošto su najveći problem u organizaciji tehnički spremni radnici, po svim većim mjestima će glavno vodstvo organizirati tehničke tečajeve koje će voditi tehnički stručnjak Novoselović članove i Jelena Lončar za članice stijegova, glavno vodstvo urgira stijegove koji do sad nisu da organiziraju članske ispite,³²² kategorija redovnih članova je najvažnija kategorija članstva jer okuplja najstarije i najbolje pripremljene članove stijega. Župski izaslanici Veršić³²³ i Jadrijević posjetili su *Stijeg* u Krasici 25. kolovoza, dobili su informaciju kako je *Stijeg* netom nakon osnivanja imao 100 članova i članica, da bi taj broj pao na 8 članova i 15 članica do kolovoza 1940. godine s pet potpornih članova, glavni problem je osim malog broja potpornih članova i skup najam dvorane za vježbanje.³²⁴ Na tečaju u Sušaku od 6. do 14. rujna sudjelovat će stijegovi: Sušak s 13, Kukuljanovo s 15 i Krasica s 2 člana, župski izaslanici imaju u planu još posjetiti stijegove Kraljevica, Grobnik i Crikvenica.³²⁵

³¹⁶ Osnovana 1894., radi do 1945.godine, vidi DESPOT, Miroslava, “Tvornica duhana u Senju: njen postanak, razvoj i prestanak rada (1894. - 1945.) prilog privrednoj povijesti Hrvatskog primorja”, *Senjski zbornik*, 6, 1975, br. 1, str. 407-420., 407.

³¹⁷ HR-DAR-540, zapisnik prvog župskog sastanka, 11.8.1940.

³¹⁸ Isto.

³¹⁹ Isto.

³²⁰ Isto.

³²¹ HR-DAR-540, dopis Stijega Bakar Župi Sušak, 20.8.1940.

³²² HR-DAR-540, zapovijed SHJ GV svim stijegovima, 22.8.1940.

³²³ HR-DAR-540, pristupnica redovnog člana Vladimir Veršić, 20.2.1940.

³²⁴ HR-DAR-540, izvještaj o posjeti Stijega Krasica, 25.8.1940.

³²⁵ HR-DAR-540, dopis Župe Sušak SHJ GV, 27.8.1940.

Župa Sušak upozorava *Stijeg Bakar* kako još uvijek nisu prijavili nikoga za tečaj na Sušaku, također javlja kako će muški članovi na tečaju nastupiti sa simboličnim vježbama dok će junakinje nastupiti sa simboličkom vježbom "Lijepa naša".³²⁶ Na posveti zastave u Bakru 6. listopada nastupit će članovi *Stijega Sušak* i članice *Stijega Krasica* sa simboličnim vježbama.³²⁷ Glavno vodstvo na tečaj u Sušaku šalje svog izaslanika Dragutina Mihanovića,³²⁸ dok *Stijeg Bakar* šalje samo jednog člana, Dragutina Veljačića.³²⁹ Stijegovi Kraljevica i Crikvenica javljaju kako ne mogu poslati nikoga ili zbog slabih materijalnih prilika³³⁰ ili zbog zaposlenosti članova,³³¹ iz ovoga opet možemo iščitati nesimetričnost bogatstva Sušaka i njegove okolice.

Početkom rujna *Stijeg Sušak* sakuplja i šalje novčane priloge za svoje članove u vojsci.³³² Glavno vodstvo se bori kako bi *Hrvatski junak* dobio redovnu subvenciju od banske vlasti,³³³ iako do sada bezuspješno, s ciljem pomaganja kroničnog siromaštva stijegova. Na drugom župskom sastanku sudjelovali su članovi privremenog vodstva *Župe* i delegati stijegova Kraljevica, Bakar i Crikvenica.³³⁴ Radi se na tome da stijegovi Senj i Crikvenica dobiju adekvatne dvorane za vježbanje, ostavština bivšeg *Hrvatskog sokola* u Crikvenici iznosi 14 000 dinara, Turina će pomoći lokalnom stijegu da preuzmu ta sredstva. *Stijeg Bakar* je od svoje općine dobio pomoć od 500 dinara,³³⁵ bez pomoći lokalnih općina *Junak* ne bi mogao dobro funkcionirati. Župska uprava *Župe Hrvatskog junaka kneza Frankopana Sušak* se jednoglasno izabire.³³⁶ Turina zapovijeda stijegovima širenje na njihova okolna mjesta, stijegovi se moraju svakih 15 dana javljati *Župi*,³³⁷ Turina nastoji pojačati disciplinu u svojoj *Župi*, ali bezuspješno. *Stijeg Sušak* traži od glavnog vodstva da se

³²⁶ HR-DAR-540, dopis Župe Sušak Stijegu Bakar, 28.8.1940.

³²⁷ HR-DAR-540, dopis Župe Sušak Stijegu Krasica, 28.8.1940.

³²⁸ HR-DAR-540, dopis SHJ GV Župi Sušak, 29.8.1940.

³²⁹ HR-DAR-540, dopis Stijega Bakar Župi Sušak, 29.8.1940.

³³⁰ HR-DAR-540, dopis Stijega Kraljevica Župi Sušak, 30.8.1940.

³³¹ HR-DAR-540, dopis Stijega Crikvenica Župi Sušak, 30.8.1940.

³³² 50 dinara redovu Milanu Vukeliću u II. Mitraljeskoj četi 13. pješačkog puka u Splitu, 30 dinara redovu Veljku Matkoviću u II. Četi 3. velosipedskog (biciklističkog) bataljuna u velikoj Kikindi te 50 dinara redovu Metodu Smoljanu u stožeru 54. pješačkog puka u Kninu, vidi HR-DAR-540, priznanica Vukelić Milan, 3.9.1940., HR-DAR-540, priznanica Matković Veljko, 3.9.1940. i HR-DAR-540, priznanica Smoljan Metod, 3.9.1940.

³³³ HR-DAR-540, dopis SHJ GV Župi Sušak, 5.9.1940.

³³⁴ Za župu i Stijeg Sušak Turina, Zidarić, Žvanut, Bakarčić i Veršić, za stijegove redom Pribilović, Črgonja i Ljubo Škiljan, vidi HR-DAR-540, zapisnik drugog župskog sastanka, 8.9.1940.

³³⁵ HR-DAR-540, zapisnik drugog župskog sastanka, 8.9.1940.

³³⁶ Župski vođa dr. Oskar Turina, zamjenik dr. Mario Zidarić, tajnik Vladimir Veršić, blagajnik dr. Josip Ljubin i vođa naraštaja Božidar Krašević, vidi HR-DAR-540, zapisnik drugog župskog sastanka, 8.9.1940.

³³⁷ HR-DAR-540, zapisnik drugog župskog sastanka, 8.9.1940.

Vladimiru Veršiću izda općenita svjedodžba da je položio niži rojnički ispit kako bi ju priložio uz molbu za posao nastavnika tjelovježbe u Građanskoj školi.³³⁸ Vidimo kako su diplome *Junaka* vrijedile kao službeni dokumenti pri prijavi za posao u državnim školama. U zapisniku izvanrednog sastanka članova *Stijega Sušak* navodi se kako je kod dijela članova popustila disciplina i privrženost junačkoj ideologiji iako se ne navodi točno o čemu se radi.³³⁹ Zapovjednik sušačkog *Stijega* dolazi 22. kolovoza u Bakar pregledati pripreme za nastup 6. listopada, tom prilikom saziva vježbu svih kategorija članstva.³⁴⁰ *Stijeg* potiče ravnateljstvo Državne mješovite građanske škole da pozove prilikom početka nove školske godine učenike i učenice na učlanjenje u *Hrvatski junak*,³⁴¹ ali to je maksimum koji oni mogu napraviti što se tiče agitacije za učlanjenje preko uprava škola. *Stijeg* uspijeva zaposliti svoga člana Ivu Blaževića³⁴² kao stolarskog pomoćnika u Grubišno polje nedaleko Daruvara posredstvom oglasa u *Hrvatskom dnevniku*³⁴³ i međusobnom komunikacijom³⁴⁴ lokalnih stijegova Sušak i Grubišno polje. Članski ispit su nakon izvršenog tehničkog tečaja položili članovi *Stijega Sušak* Ivan Blažević³⁴⁵ i Ante Dragičević.³⁴⁶ Vidimo kako je broj članova koji polaže ispite za redovne članove drastično opao od početka rada organizacije. Član *Stijega* Veljko Matković šalje iz Velike Kikinde, gdje služi vojni rok, razglednicu s mnogo pozdrava i zahvaljuje se na novcima koje su mu poslali.³⁴⁷ Glavno vodstvo javlja kako će na priredbu 6. listopada u Bakru doći i veća grupa iz Zagreba s dječjom fanfarom,³⁴⁸ no *Stijeg Bakar* tada javlja Sušaku kako su na sastanku *Stijega* zaključili kako se priredba mora odgoditi na neodređeno vrijeme jer se boje nereda zbog izmijenjene političke situacije.³⁴⁹ Na što točno misle nije jasno, ali *Župa Sušak* odgodu priredbe u Bakru drugim stijegovima opravdava vremenskim i tehničkim poteškoćama.³⁵⁰

³³⁸ HR-DAR-540, dopis Stijega Sušak SHJ GV, 10.9.1940.

³³⁹ HR-DAR-540, zapisnik izvanrednog sastanka Stijega Sušak, 11.9.1940.

³⁴⁰ HR-DAR-540, dopis Župe Sušak Stijegu Bakar, 12.9.1940.

³⁴¹ HR-DAR-540, dopis Stijega Sušak ravnateljstvu Građanske škole, 16.9.1940.

³⁴² HR-DAR-540, pristupnica redovnog člana Ivan Blažević, 1.5.1940.

³⁴³ HR-DAR-540, dopis Stijega Sušak SHJ GV, 13.9.1940.

³⁴⁴ HR-DAR-540, razmjena dopisa između Stijega Sušak i Stijega Grubišno polje kroz sljedeće datume 18.9., 22.9., 29.9., 30.9., 3.10., i 5.10.1940.

³⁴⁵ HR-DAR-540, SHJ svjedodžba Ivan Blažević, 20.9.1940.

³⁴⁶ HR-DAR-540, SHJ svjedodžba Ante Dragičević, 20.9.1940., HR-DAR-540, pristupnica redovnog člana Ante Dragičević, 15.6.1940.

³⁴⁷ HR-DAR-540, razglednica Veljko Matković Stijegu Sušak, 21.9.1940.

³⁴⁸ HR-DAR-540, dopis SHJ GV Župi Sušak, 30.9.1940.

³⁴⁹ HR-DAR-540, pismo Stijega Bakar Stijegu Sušak, 1.10.1940.

³⁵⁰ HR-DAR-540, dopis Župe Sušak Stijegu Kukuljanovo, 3.10.1940. i HR-DAR-540, dopis Župe Sušak Stijegu Krasica, 3.10.1940.

Osnovano je “naraštajsko” vodstvo pri *Savezu Hrvatskog junaka* pod vodstvom Ante Jakaša, a tečaj u Zagrebu za vođe naraštaja trajat će od 20. do 27. listopada, stijegovi moraju javiti točno brojčano stanje naraštaja vodstvu,³⁵¹ žele znati s čim raspolažu kroz Banovinu. Turina javlja glavnom vodstvu kako je isključio iz članstva zapovjednika *Stijega* i *Župe Sušak* Josipa Žvanuta, zbog utaje 1950 dinara od prodaje majica članovima i ubiranja članarine u ime *Stijega*, on je te novce neovlašteno potrošio u osobne svrhe, Žvanut mora vratiti novce do 9. listopada inače Turina prijeti kako će protiv njega dignuti tužbu iako bi to donijelo dosta negativnog publiciteta organizaciji.³⁵² *Stijeg* javlja glavnom vodstvu kako su naraštaju posvetili najveću pažnju, ali pošto su ostali bez novaca koji su posudili *Župi* i potrošili na svoje redovne potrebe traže od glavnog vodstva određene potrepštine³⁵³ nužne za nastavak rada, dodaju kako “Bratskom je *Savezu (Hrvatskog junaka)* dobro poznato s kojim se teškoćama ovdje na Sušaku moramo boriti (...) Propagande ima u izobilju da nam se rad onemogućiti ...”,³⁵⁴ bilo bi zgodno saznati kakva je to propaganda i od koga, *Stijeg* također javlja da se Stjepan Lakić³⁵⁵ i Geza Radišić³⁵⁶ brišu iz članstva *Hrvatskog junaka* jer su zbog neslaganja s ideologijom *Junaka* iz njega istupili i pridružili se drugoj organizaciji “koja je sve prije nego hrvatska, pa za takvima ne smijemo žaliti”.³⁵⁷ *Stijeg Sušak* javlja naraštajskom vodstvu kako na tečaj ne mogu poslati nikoga jer je *Stijeg* u slabom financijskom stanju, od naraštaja imaju 30 avangardista i 60 poletnika.³⁵⁸ Naraštajsko vodstvo javlja da se za rad s naraštajem mogu koristiti određene knjige³⁵⁹ dok *Savez* ne izda vlastitu.³⁶⁰ Učenički list *Preporod* se ukida te počinje umjesto njega izlaziti *Vihor* - list nove hrvatske omladine,³⁶¹ u svakom stijegu se mora izabrati član koji će se baviti s listom - referent i njegovi pomoćnici - povjerenici koji zajedno čine odbor za propagandu

³⁵¹ HR-DAR-540, zapovijed Naraštajskog vodstva svim stijegovima, 5.10.1940.

³⁵² HR-DAR-540, dopis *Župe Sušak* SHJ GV, 5.10.1940.

³⁵³ Šator, dvije majice, kuglu za atletiku, disk, skok u vis, 2 lake lopte - medicinke za naraštaj, 15 komada plavih vježbaćih gaćica za najsiromašnije naraštajce, vidi HR-DAR-540, dopis *Župe Sušak* SHJ GV, 5.10.1940.

³⁵⁴ HR-DAR-540, dopis *Stijega Sušak* SHJ GV (a), 10.10.1940.

³⁵⁵ Izvjesni Stjepan Lakić je 1944. godine bio politički komesar I. brigade 13. divizije NOP-a u Drežnici, moguće da je to ista osoba vidi KOSANOVIĆ, Radoslav, “Šesta primorsko-goranska udarna brigada”, *Zbornik Historijskog arhiva u Karlovcu*, 12, 1982, str. 191-223., 222.

³⁵⁶ HR-DAR-540, pristupnica redovnog člana Geza Radišić, 11.11.1939.

³⁵⁷ HR-DAR-540, dopis *Stijega Sušak* SHJ GV (b), 10.10.1940.

³⁵⁸ HR-DAR-540, dopis *Stijega Sušak* SHJ NV, 11.10.1940.

³⁵⁹ Izvidnik i Skautski vodnik od Skautskog saveza Kraljevine Jugoslavije i Vježbe naraštaja od bivšeg Orlovskog saveza (može se nabaviti od Velikog križarskog bratstva u Zagrebu), vidi HR-DAR-540, dopis SHJ NV *Stijegu Sušak*, 12.10.1940.

³⁶⁰ HR-DAR-540, dopis SHJ NV *Stijegu Sušak*, 12.10.1940.

³⁶¹ Vidi prilog broj 10 - naslovnica prvog broja službenih novina *Hrvatskog junaka*.

štampe, također se mora izabrati netko tko će redovito pisati za list i netko tko će za list slati fotografije, svi se članovi moraju pretplatiti na list i moraju ga prodavati po školama, radionicama i slično.³⁶² *Junak* ulazi u novu fazu propagandne akcije tiskanjem i širenjem svojih udarnih novina. *Stijeg Pag* se žali kako je njihovo članstvo svugdje zapostavljeno i omraženo od strane općinskog poglavarstva i HRS-a,³⁶³ nazivaju ih klerikalcima, a kao primjer lošeg tretmana spominju slučaj šest praznih mjesta u *Solani* na koja su se prijavili članovi *Junaka*, ali su mjesta na kraju dobili "ljevičari".³⁶⁴ Dana 30. listopada stijegovođa Turina poduzima drastičnu mjeru raspuštanja kategorije redovnog članstva *Stijega Sušak*, jer su dva člana, Ivan Štefanić³⁶⁵ i Vladimir Veršić, bila uhićena i osuđena na po 10 dana zatvora zbog pisanja napisa "ŽAP" - *Živio Ante Pavelić* po sušačkim ulicama početkom rujna, dok su se među učenicima Nautičke škole u Bakru 25. rujna počeli pojavljivati zabranjeni letci zbog kojih su uhićeni Branko Kenda, opet Vladimir Veršić te Kazimir Krašević u Zagrebu, što je potaknulo lavinu napada na *Stijeg* i organizaciju *Hrvatskog junaka* uopće, kategorija redovnog članstva će se prikupiti ponovno kada se situacija smiri nakon par mjeseci,³⁶⁶ jasno je vidljivo kako, prilikom radikalizacije političke situacije u Europi, pa tako i u Banovini dolazi do rasta utjecaja ustaške organizacije koja svoje aktiviste i simpatizere nalazi u svim organizacijama HSS-a, pa tako i u *Junaku* što možemo vidjeti iz ovog primjera. Žvanutu produljuju rok za povrat utajenog novca na 21. studeni 1940. godine.³⁶⁷ *Župa Sušak* se žali što neki stijegovi pod njezinom nadležnošću ne šalju redovito izvještaje svakih 15 dana.³⁶⁸ Glavno vodstvo javlja kako će naći par tehničkih osoba voljnih raditi umjesto bivšeg zapovjednika Žvanuta,³⁶⁹ iako se od trenutka otpuštanja Žvanuta i Veršića te raspuštanja kategorije redovnog članstva rad s mladeži gotovo onemogućio. Na sjednici upravnog odbora *Župe Sušak* odlučeno je kako će se nesposobni stijegovođa Božo Mičetić s Kukuljanova razriješiti dužnosti, dok će *Stijeg* preuzeti njegov zamjenik Božo Cuculić, učitelj u mirovini.³⁷⁰ Na upit³⁷¹ kotarske organizacije HSS-a

³⁶² HR-DAR-540, dopis SHJ GV svim stijegovima, 15.10.1940.

³⁶³ Hrvatski radnički savez, radnička organizacija HSS-a, vidi JELIĆ-BUTIĆ, *HSS*, 37.

³⁶⁴ HR-DAR-540, dopis Stijega Pag Župi Sušak, 20.10.1940.

³⁶⁵ HR-DAR-540, pristupnica redovnog člana Ivan Štefanić, 13.11.1939.

³⁶⁶ HR-DAR-540, dopis Župe Sušak SHJ GV, 5.11.1940.

³⁶⁷ HR-DAR-540, pismo Župe Sušak Josipu Žvanutu, 14.11.1940.

³⁶⁸ HR-DAR-540, dopis Župe Sušak svim primorskim stijegovima, 14.11.1940.

³⁶⁹ HR-DAR-540, dopis SHJ GV Župi Sušak, 18.11.1940.

³⁷⁰ HR-DAR-540, zapisnik sjednice upravnog odbora Župe Sušak, 30.11.1940.

³⁷¹ HR-DAR-540, dopis kotarske organizacije HSS-a Sušak Stijegu Sušak, 30.11.1940.

Sušak o upravi, *Stijeg Sušak* odgovara kako je stijegovoda dr. Oskar Turina odvjetnik, njegov zamjenik dr. Mario Zidarić sudski pripravnik kod okružnog suda, tajnik Stanislav Jadrijević privatni činovnik, blagajnik Boris Bakarčić privatni činovnik, voditeljica ženske grane Nevenka Viola kućanica³⁷². Za referenta *Vihora* izabran je član *Stijega Sušak* Artur Mohorić.³⁷³ Glavno vodstvo javlja kako će se stručni tjelovježbeni tečaj za rojnike i rojnike naraštajce održati u Zagrebu od 29. prosinca do 5. siječnja, a 2. ožujka će se također u Zagrebu održati savezna tjelovježbena priredba na kojoj će nastupiti najbolji vježbači organizacije, skupština saveza saziva se za 5. siječanj 1941. godine u prostorijama Saveza na Jelačićevom trgu 8/II.³⁷⁴ *Stijeg Hrvatskog junaka* na Krasici se raspustio bez znanja *Župe Sušak*, traži se od bivšeg stijegovode dolazak na sastanak i objašnjenje,³⁷⁵ kreće rasap lokalnih organizacija *Junaka* po Primorju.

Župa opet prijete stijegovima³⁷⁶ koji ne šalju izvještaje disciplinskim postupcima,³⁷⁷ želeći ostvariti svoju svrhu kontrole, koordinacije i nadzora podređenih stijegova. *Stijeg Crikvenica* javlja kako su prestali s radom jer su im oduzeli prostorije i jer je većina članstva u vojsci, dok su oni koji su ostali nezainteresirani za rad,³⁷⁸ dok *Stijeg Kraljevica* javlja kako su u slabom financijskom stanju i kao je za njihovu organizaciju slab interes, brojčano stanje je sljedeće članovi 12, naraštaj 6, nemaju poletnika ni potpornih članova.³⁷⁹ Ovo je početak kraja organizacije na ovim prostorima.

6.4 Od početka 1941. godine do kraja rada

Turina je obolio pa nije došao na skupštinu Saveza, ispričava se glavnom vodstvu.³⁸⁰ List *Vihor* je zamišljen da izlazi svakih 14 dana i da donosi sve vijesti iz organizacije, upute za rad, izvještaje stijegova itd.. Na ljeto 1941. godine bit će organiziran na moru ili na brodu uzorni tabor za bolje stijegovode i organizacijske

³⁷² HR-DAR-540, dopis Stijega Sušak gradskoj organizaciji HSS-a Sušak, 10.12.1940.

³⁷³ HR-DAR-540, dopis Stijega Sušak upravi Vihora Zagreb, 10.12.1940., HR-DAR-540, pristupnica redovnog člana Artur Mohorić, 24.11.1939.

³⁷⁴ Hr-DAR-540, zapovijed SHJ GV svim stijegovima, 10.12.1940.

³⁷⁵ HR-DAR-540, pismo Župe Sušak Mirku Cuculiću, 10.12.1940.

³⁷⁶ Krk, Kraljevica, Crikvenica i Senj, vidi HR-DAR-540, dopis Župe Sušak primorskim stijegovima, 10.12.1940.

³⁷⁷ HR-DAR-540, dopis Župe Sušak primorskim stijegovima, 10.12.1940.

³⁷⁸ HR-DAR-540, dopis Stijega Crikvenica Župi Sušak, 14.12.1940.

³⁷⁹ HR-DAR-540, dopis Stijega Kraljevica Župi Sušak, 14.12.1940.

³⁸⁰ HR-DAR-540, dopis Stijega Sušak SHJ GV, 6.1.1941.

radnike, Glavno vodstvo također misli poslati najbolje članove na tabor u Slovačku³⁸¹ budu li prilike dopustile.³⁸² Uvest će se u šegrtske škole jedan obavezan sat tjelovježbe tjedno, neka se stijegovi pobrinu da tu nastavu vode tehnički radnici *Junaka*,³⁸³ što je predstavljalo još jednu mogućnost širenja aktivnosti i utjecaja *Junaka*. S obzirom na pogoršano ekonomsko stanje *Stijega Sušak* koje onda utječe na razinu aktivnosti, glavno vodstvo nudi izaslanike koji će pomoći *Stijegu* u radu i održavanju tečajeva. Tako navode “Mora se pokrenuti taj kraj, koji znamo da je najteži”.³⁸⁴ Također im šalju besplatno 100 kalendara *Hrvatskog junaka*³⁸⁵ uz preporuku da pokušaju okupiti učenike koji dolaze iz okolice na Sušak u rojeve.³⁸⁶ Dobrodošla financijska injekcija dolazi od Gradskog poglavarstva u obliku novčane potpore u iznosu od 3 000 dinara,³⁸⁷ što opet pokazuje institucionalnu potporu *Junaku*.

U opširnom izvješću glavnom vodstvu Turina kaže kako nema sposobnih i agilnih stijegovođa, niti ima sposobnih kandidata zainteresiranih za taj posao, učitelji i nastavnici škola ne pokazuju ni volje ni interesa za rad s omladinom, a napose s *Junakom*, dapače ima ih koji odbijaju mladež od njega.³⁸⁸ *Junak* izgleda nije u ovim krajevima naročito dobro uspio zbog ideološkog neprijateljstva učenika, profesora i ravnatelja kojeg *Junak* nije uspio slomiti uz svu potporu Prosvjetnog odjela Banovine. Nemaju ni tehnički osposobljenih ljudi, niti postoji mogućnost da stijegovi obrazuju koga u tu svrhu na tečajevima zbog slabog financijskog stanja, tri tehnički najspremnija člana su zbog svojih nepromišljenih političkih ispada morali napustiti rad u stijegovima, pa je bilo neophodno raspustiti članstvo, pa se dogodila afera s Žvanutom koji je držao većinu tjelovježbenih aktivnosti, kategorija redovnog članstva još uvijek nije uspostavljena upravo zbog nedostatka tehnički osposobljenog kadra.³⁸⁹ Nakon svih ovih nedaća se obim aktivnosti *Stijega* smanjio i nije se više povećao. Zbog banske odredbe o zabrani članstva učenika u izvanškolskim organizacijama, koja se ne odnosi na *Hrvatski junak* kako Turina tvrdi, ravnatelji brane učenicima članstvo u *Junaku*, trebalo bi osnovati đački stijeg u tu svrhu, iako Turina nije uspio

³⁸¹ Slovačka je tada klero-autoritarna marionetska država Trećeg Rajha.

³⁸² HR-DAR-540, zapovijed SHJ GV svim stijegovima, 10.1.1941.

³⁸³ Isto.

³⁸⁴ HR-DAR-540, dopis SHJ GV Stijegu Sušak, 11.1.1941.

³⁸⁵ HR-DAR-540, dopis SHJ GV Župi Sušak (a), 13.1.1941.

³⁸⁶ HR-DAR-540, dopis SHJ GV Župi Sušak (b), 13.1.1941.

³⁸⁷ HR-DAR-540, namira Gradskog poglavarstva Sušak Stijegu Sušak, 11.1.1941.

³⁸⁸ HR-DAR-540, izvještaj Župe Sušak SHJ GV, 24.1.1941.

³⁸⁹ HR-DAR-540, izvještaj Župe Sušak SHJ GV, 24.1.1941.

naći nijednog nastavnika koji bi vodio takav stijeg, što se tiče stručnjaka izvana njih je u trenutnim uvjetima zastoja rada sušačke luke, o kojoj zavisi sav privredni život grada, nemoguće zaposliti kod privatnih poduzeća.³⁹⁰ Glavno vodstvo javlja *Župi Sušak* kako će na Sušak doći Mato Suić³⁹¹ koji će im biti na raspolaganju za držanje tečajeva po *Župi*,³⁹² također će pokušati urediti premještanje nastavnika simpatizera iz Međimurja i iz Mostara u škole na Sušaku.³⁹³ *Župa* javlja glavnom vodstvu kako Dionizije Sabadoš, profesor s Gimnazije na Sušaku odlazi raditi u jednu gimnaziju u Zagrebu te je njegovo mjesto klasičnog filologa ispražnjeno, mole da se hitno poduzme sve kako bi na to mjesto došao prof. Mato Suić,³⁹⁴ po dostupnim informacijama nisu uspjeli. Novi referent za list *Vihor* je Stanislav Jadrijev, *Župa* će stalno uzimati dva komada, dok će stijegovi naručivati list izravno.³⁹⁵ Dostavlja se svim stijegovima *Poslovnik za Hrvatske junakinje*, dok se knjiga o *Hrvatskom junaku Junački put* člana *Junaka* Ivana Mrakovčića može nabaviti od *Saveza*, novi tečaj održat će se u Zagrebu od 23. do 29. ožujka, poželjno je da se stijegovi krenu baviti kazališnim i glazbenim radom,³⁹⁶ to su prateće djelatnosti kojima će se oni više ili manje uspješno baviti ovisno od stijega do stijega. *Stijegu Pag* treba jedna obrazovana osoba koja će pomoći organizaciji jer zamjenik Palčić ide raditi u Biograd na more, dok je tajnik Fabijanić preopterećen svojim poslom, bilo bi šteta da *Stijeg* propadne jer je jedan od najboljih u *Župi*, također će ravnatelj Građanske škole, koji je stvarao probleme *Stijegu*, biti uskoro premješten pa mole vodstvo da se na to mjesto postavi neki njihov čovjek.³⁹⁷ *Ogranak stijega Hrvatskog junaka* Grobnik će 16. veljače održati priredbu, tj. svoju prvu akademiju na Grobniku u dvorani kaštela povodom proslave narodnog velikana Matije Gubca, a sastojat će se od tjelovježbene točke i dva igrokaza,³⁹⁸ za izgradnju pozornice Jadrijev odlazi u tvrtku UKOD³⁹⁹ po donaciju drvene građe.⁴⁰⁰ Također za pozornicu su od *Društva Domagoj*⁴⁰¹ sa Sušaka

³⁹⁰ HR-DAR-540, izvještaj Župe Sušak SHJ GV, 24.1.1941.

³⁹¹ HAJDAROVIĆ, Miljenko, *Mate Suić*, Hrvatski povijesni portal, 12.2.2006.

³⁹² HR-DAR-540, dopis SHJ GV Župi Sušak, 24.1.1941., HR-DAR-540, dopis SHJ GV Župi Sušak, 31.1.1941.

³⁹³ HR-DAR-540, dopis SHJ GV Župi Sušak, 29.1.1941.

³⁹⁴ HR-DAR-540, dopis Župe Sušak SHJ GV, 4.2.1941.

³⁹⁵ HR-DAR-540, dopis Župe Sušak upravi list *Vihor*, bez datuma.

³⁹⁶ HR-DAR-540, zapovijed SHJ GV svim stijegovima, 7.2.1941.

³⁹⁷ HR-DAR-540, dopis Župe Sušak SHJ GV, 7.2.1941.

³⁹⁸ HR-DAR-540, dopis Župe Sušak SHJ GV, 12.2.1941.

³⁹⁹ Prva Jugoslavenska tvornica ukočenog drva d.d., vidi BUTORAC, BOGNOLO, VIOLIĆ, *Almanah grada Sušaka 1938*, 103.

⁴⁰⁰ HR-DAR-540, dopis Župe Sušak tvrtki UKOD, bez datuma.

posudili zastor koji će im vratiti nakon predstave,⁴⁰² dok od *Tvornice papira Smith-Meynier* traže papirnatu potrepštinu.⁴⁰³

Župa će organizirati župsko vijeće za 13. veljače na koje su pozvani delegati svih primorskih stijegova.⁴⁰⁴ Na župskom vijeću od 13. veljače sudjelovali su⁴⁰⁵ članovi uprave *Župe* te delegati primorskih stijegova⁴⁰⁶ i *Saveza Hrvatskog junaka*, na početku se zahvaljuje Suiću što je prošao skoro sve stijegove ove *Župe* te se dalje primjećuje kako se stijegovi Krk, Novi i Senj nisu niti jednom odazvali pozivima i zapovjedima *Župe*. Međutim je Suić uredio rad stijegovima Senj i Novi, u kojem je zajedno sa načelnikom općine Malvićem uredio kako će učitelj Radetić preuzeti vodstvo stijega, dok je problem *Stijega Krk* ostavljen *Savezu*.⁴⁰⁷ Tajnik *Župe* Jadrijev izvještava kako su od početka rada *Župe* zbog raznih razloga odustali od svojih funkcija tajnik Veršić, zapovjednik Žvanut i referentica za junakinje prof. Bubaš,⁴⁰⁸ to praktički znači da je *Stijeg* desetkovan što se tiče uprave, te da bi bez Suića bio u još gorem položaju nego što već je. Stijegovi u blizini Sušaka⁴⁰⁹ posjećivani su redovito. *Stijeg Krasica* morao je sasvim prestati s radom, jer je ostao bez sposobnih voditelja, a pogotovo jer je "... pokvarenost mladeži doprla kao u nijednom mjestu u Primorju".⁴¹⁰ Na tečaj od 6. do 13. rujna 1940. godine prijavila su se 22 člana, a polazilo ga je samo njih šest, *Stijeg Pag* je održao dvije akademije, a Bakar jednu priredbu, dok *Hrvatske junakinje* djeluju u stijegovima Sušak i Kukuljanovo,⁴¹¹ što isto pokazuje slabu brigu za organiziranje ženske omladine, ali i teško financijsko stanje. Suić izvještava kako je rad u stijegovima Grobnik, Kukuljanovo i Bakar zadovoljavajući, Crikvenica se skoro ugasila zbog nedostatka prostorija, sredstava i voditelja, ali je nastavila raditi zbog intervencije *Župe* i *Saveza*. Novi je stao s radom, ali je opet krenuo.⁴¹² U Senju mjesni stijeg ne radi jer nema prostorija dok đlački

⁴⁰¹ Hrvatsko katoličko akademsko društvo Domagoj, osnovano na Trsatu 1906. godine, vidi PRLENDA, "Young, religious and radical", 85.

⁴⁰² HR-DAR-540, dopis Stijega Sušak Društvu Domagoj Sušak, 11.2.1941.

⁴⁰³ Po 10 omota krep-papira crvenog, bijelog i plavog, te 20 araka bijelog pak-papira, vidi HR-DAR-540, dopis *Župe* Sušak Tvornici papira, 13.2.1941.

⁴⁰⁴ HR-DAR-540, dopis *Župe* Sušak primorskim stijegovima, 9.2.1941.

⁴⁰⁵ Od vodstva *Župe* Turina, Zidarić, Ljubin i Jadrijev, delegat đlačkog Stijega Senj Rogić, Stijega Bakar Lanternin te izaslanik *Saveza* Mato Suić, vidi HR-DAR-540, zapisnik župskog vijeća, 13.2.1941.

⁴⁰⁶ s vijeća izostaju stijegovi Kraljevica, Crikvenica, Novi, Pag, Krk i Kukuljanovo, vidi Isto.

⁴⁰⁷ Isto.

⁴⁰⁸ Isto.

⁴⁰⁹ Grobnik, Kukuljanovo, Krasica i Bakar, vidi HR-DAR-540, zapisnik župskog vijeća, 13.2.1941.

⁴¹⁰ HR-DAR-540, zapisnik župskog vijeća, 13.2.1941.

⁴¹¹ Isto.

⁴¹² Isto.

stijeg radi dobro, ali samo na prosvjetnom i ideološkom polju, uređen je za njih tečaj od 16. do 19. ožujka.⁴¹³ *Đački stijeg Senj* osnovan je pred Božić 1940. godine i broji 52 učenika, a vodi ga prof. Vitković.⁴¹⁴ *Stijeg Senj* raspolaže s 1 000 dinara gotovine i ima dosta potpornih članova, pošto u dvorani nemaju sprava, bivši stijegovoda Murn je svojevremeno poslao molbu *Jugosokolu* da im neke sprave posude što je ostalo bez odgovora, na što je Turina intervenirao kako se to kosi s hrvatskim junačkim načelima te da bi bilo zgodno kad bi se ta molba uspjela nekako povući,⁴¹⁵ iz čega se da naslutiti latentni antagonizam između dvije organizacije.

Glavno vodstvo javlja kako za ravnateljicu ženske gimnazije na Sušaku dolazi prof. Smrekar koja će rado pomagati *Junaku*.⁴¹⁶ Osnovan je stijeg u Karlobagu s prof. Vojtjehovskim⁴¹⁷ na čelu, postavlja se pitanje župske nadležnosti za taj stijeg⁴¹⁸ između *Župa Sušak* i Split. Glavno vodstvo šalje Suića u održavanje tečajeva po *Primorskoj župi*, počevši s Grobnikom, Kukuljanovom pa dalje po planu koji ima izraditi *Župa*, tečajevi kreću od 2. ožujka,⁴¹⁹ glavno vodstvo također javlja stijegovima mogućnost prijave maturanata u *Visoku školu za fizički uzgoj* u Zagrebu.⁴²⁰ Tečaj u Zagrebu se odgađa na 6. do 12. travnja dok je velika priredba planirana za 11. svibnja također u Zagrebu, osnovano je centralno savezno prosvjetno vodstvo na čelu s prof. Milanom Kamnikarom pri *Savezu Hrvatskog junaka*,⁴²¹ tako da suradnja s Prosvjetnim odjelom Banovine bude još bolja.

Do kraja fonda u kronološkom smislu imamo još tri narudžbe⁴²² za sportske i gimnastičke potrepštine, od koji je zadnja s datumom 26. ožujka 1941. godine, dan nakon potpisivanja pristupanja Kraljevine Jugoslavije Trojnom paktu i dan prije masovnih demonstracija i rušenja vlade Cvetković-Maček, te nedugo prije invazije država tog istog Trojnog pakta te sloma Kraljevine. Talijanska 2. armija prelazi Rječinu 11. travnja i okupira Sušak te prodire dalje u unutrašnjost Gorskog kotara, pretpostavljamo da se *Stijeg* i *Župa Sušak*, kao i stijegovi u talijanskoj okupacijskoj

⁴¹³ HR-DAR-540, zapisnik župskog vijeća, 13.2.1941.

⁴¹⁴ Isto.

⁴¹⁵ Isto.

⁴¹⁶ HR-DAR-540, dopis SHJ GV Župi Sušak, 22.2.1941.

⁴¹⁷ Ravnatelj građanske škole, vidi HR-DAR-540, dopis SHJ GV Župi Sušak, 25.2.1941.

⁴¹⁸ Isto.

⁴¹⁹ HR-DAR-540, dopis SHJ GV Župi Sušak, 27.2.1941.

⁴²⁰ HR-DAR-540, zapovijed SHJ GV svim stijegovima, 11.3.1941.

⁴²¹ HR-DAR-540, zapovijed SHJ GV svim stijegovima, 11.3.1941.

⁴²² Veliki šator vidi HR-DAR-540, dopis Stijega Sušak SHJ GV, 14.3.1941., dvije lopte medicinke vidi HR-DAR-540, dopis Stijega Sušak trgovini sportskih potrepština Unitas Zagreb, 14.3.1941. i garnitura karika s dva konopca vidi HR-DAR-540, dopis Stijega Sušak tvrtki J. Oražem, 26.3.1941.

zoni, gase s izdavanjem okružnice zapovjednika 2. talijanske armije 27. travnja 1941. *O dužnostima i zadacima civilnih komesarijata u okupiranim zonama s naputcima o sprječavanju rada nacionalnih organizacija, radu konzulata neprijateljskih država, utemeljenju pomoćnih središta fašističke stranke, cenzuri, favoriziranju talijanskog tiska itd.*,⁴²³ a sve kao priprema za talijanizaciju novo zauzetog područja koje će i formalno ući u sastav Kraljevine Italije potpisivanjem Rimskih ugovora 18. svibnja 1941. godine. Stijegovi koji su ostali u NDH⁴²⁴ osim ako nisu raspušteni pretvoreni su u organizacije Ustaške mladeži poglavnikovom odredbom od 12. srpnja 1941. godine kada su ostale omladinske organizacije ukinute, a omladina je bila obavezna učlaniti se u novoosnovanu Ustašku mladež.⁴²⁵

7. Zaključak

U radu je kronološki prikazano djelovanje omladinske organizacije *Hrvatski junak* na Sušaku kao dio veće organizacije *Saveza Hrvatskog junaka* koja je djelovala u cijeloj Banovini Hrvatskoj pod pokroviteljstvom HSS-a. Možemo vidjeti kroz kakve su probleme i situacije prolazili pripadnici organizacije na Sušaku uslijed pokušaja organiziranja hrvatske omladine u nacionalni, ali i fizički spreman korpus koji bi se u budućnosti borio za interese i program tada prevladavajuće hrvatske političke opcije, *Hrvatske seljačke stranke*. Iako je u konkretnoj budućnosti jedan dio tako spremne omladine poslužio interesima i ciljevima jedne druge hrvatske paravojno-političke grupacije. Svakako postoje perspektive za daljnja istraživanja ove velike teme omladinskih i tjelovježbenih organizacija međuraća koje su nužno i političke u to doba vrhunca političko-ideoloških tenzija koje će prerasti u najveći rat do sada, ali su ovakvi radovi nadasve korisni i za upoznavanje jednog bitnog segmenta lokalne povijesti, koji je do današnjih dana bio relativno zanemaren u korist istraživanja istodobnih političkih organizacija suprotnog predznaka na istim prostorima. *Hrvatski junak* na Sušaku je s obzirom na teške uvjete u kojima je djelovao, a koji su se mogli iščitati kroz ovaj rad, ispunjavao svoju zadaću tjelovježbe i odgoja omladine u ograničenom opsegu usprkos punoj pomoći i podršci gradskih, banovinskih i

⁴²³ BARTULOVIĆ, *Sušak 1919.-1947.*, 242

⁴²⁴ Kraljevica, Crikvenica, Senj i Pag.

⁴²⁵ MILJAN, GORAN, "Young, militarized and radical: the ustasha youth organization, ideology and practice, 1941-1945." Doktorska disertacija, Central European University Budapest, 2015., str. 121-122.

stranačkih institucija i organizacija. Djelovali su uz značajne probleme, prvenstveno financijske i kadrovske, na regionalnom planu. U gradu su djelovali uz slične probleme kao u regiji, ali dodatno uz nesuradnju i pasivnost uprava dobrog dijela najvećih obrazovnih institucija. Tako da su najveći efektivni utjecaj i polje djelovanja imali samo u 2 od 14 obrazovnih ustanova na širem području Sušaka. Iz svega navedenog možemo zaključiti kako organizacija *Hrvatskog junaka* na Sušaku nije imala značajan utjecaj na društveni život samog grada i okolice, iako je predstavljala još jednu alternativu okupljanja mladeži kroz aktivnosti tjelovježbe, a zapravo s ciljem ideološke izgradnje omladine.

8. Bibliografija

Izvori:

Arhivska građa:

DO 71 HR DAR 540: Hrvatska, Državni arhiv u Rijeci, Rijeka, fond 540.

Periodika:

Hrvatski branik (Vinkovci), 1941.

Naša Sloga (Sušak), 1929.

Službene novine Kraljevine Jugoslavije (Beograd), 194-A-LXVIII (1939).

Vihor (Zagreb), 1941.

Literatura:

BARIĆ, Nikica, "Kozara 1942. - sudbina zarobljenika, civila i djece", *Pilar - časopis za društvene i humanističke studije*, 22, 2016, br. 2, str. 53-111.

BARTULOVIĆ, Željko, *Sušak 1919. - 1947. državnopravni položaj grada*, Rijeka, Adamić, 2004.

BARTULOVIĆ, Željko, "Grobnišćina i izbori za narodnu skupštinu 1931. - 1938.", *Grobnički zbornik*, 6, 2004, str. 105-120.

BIONDICH, Mark, "Radical catholicism and fascism in Croatia, 1918. - 1945.", *Totalitarian movements and political religions*, 8, 2007, br. 2, str. 383-399.

BREITMAN, Richard; GODA, Norman J.W.; NAFTALI, Timothy; WOLFE, Robert, *U.S. Intelligence and the Nazis*, Cambridge, Cambridge University Press, 2005.

BUKVIĆ, Nenad, "Prilog povijesti institucija: Prezidijum Sabora Narodne Republike Hrvatske 1945. - 1953.", *Arhivski vjesnik*, 60, 2017, str. 61-88.

BUTORAC, Franjo; BOGNOLO, Toni; VIOLIĆ, Frano, ur. *Almanah grada Sušaka 1938* (Pretisak), Rijeka-Sušak, Adamić, 2002. (1938.)

DESPOT, Miroslava, "Tvornica duhana u Senju: njen postanak, razoj i prestanak rada (1894. - 1945.) prilog privrednoj povijesti Hrvatskog primorja", *Senjski zbornik*, 6, 1975, br. 1, str. 407-420.

GIRON, Antun, *Zapadna Hrvatska u Drugom svjetskom ratu*, Rijeka, Adamić, 2004.

GLOJNARIĆ, Mirko, *Borba Hrvata: Kronika dvaju desetljeća političke povijesti (1919.-1939.)*, II. Izdanje, Zagreb, izd. Antun Velzek, 1940.

JELIĆ-BUTIĆ, Fikreta, *HSS - Hrvatska seljačka stranka*, Zagreb, Globus, 1983.

KLEN, Danilo, ur. *Povijest Rijeke*, Rijeka, Izdavački centar Rijeka, 1988.

KOLAR-DIMITRIJEVIĆ, Mira, "Prilog biografiji Milutina Mayera", *Cris: Časopis povijesnog društva Križevci*, 1, 2005, str. 73-88.

KOSANOVIĆ, Radoslav, "Šesta primorsko-goranska udarna brigada", *Zbornik Historijskog arhiva u Karlovcu*, 12, 1982, str. 191-223.

MANIN, Marino; POPOVČIĆ, Ana, "O skautima u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca i Kraljevini Jugoslaviji između dvaju svjetskih ratova", *Radovi - zavod za hrvatsku povijest*, 50, 2018, br. 2, str. 151-170.

MATIĆ, Zdravko; STOJIC, Frano, "Razvoj Katoličke akcije u Hrvatskoj nakon Ivana Merza", *Crkva u svijetu*, 52, 2017, br. 2, str. 219-248.

MILETIĆ, Antun, *Koncentracioni logor Jasenovac 1941.-1945. Dokumenta Knjiga II*, Beograd, Narodna knjiga, 1986.

PRENDA, Sandra, "Young, religious and radical: the Croat catholic youth organizations, 1922.-1945.", U: *Ideologies and national identities: the case of twentieth-century southeastern Europe*, ur. Lampe, John i Mazower, Mark, Budimpešta, Central European University Press, 2004, str. 82-109.

VUKELIĆ, Vlatka, "Djelovanje sisačkog Sokolskog društva od 1919. do 1941. godine", *Godišnjak gradskog muzeja Sisak*, 10, 2010, str. 231-272.

ŽIVAKOVIĆ KERŽE, Zlata, "Podržavljenje imovine židova u Osijeku u NDH", *Časopis za suvremenu povijest*, 39, 2007, br. 1, str. 97-116.

Internetski izvori:

"Banovina Hrvatska", U: *Hrvatska enciklopedija (on-line)*, Leksikografski zavod "Miroslav Krleža", pristup ostvaren 4.8.2019. <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=5743>.

"Cividini, Ante", U: *Hrvatska enciklopedija (on-line)*, Leksikografski zavod "Miroslav Krleža", pristup ostvaren 6.8.2019. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=12018>.

HAJDAROVIĆ, Miljenko, *Mate Suić*, Hrvatski povijesni portal, 12.2.2006., pristup ostvaren 15.8.2019. <http://povijest.net/2018/?p=2044>.

"Povijest Ekonomske škole", Ekonomska škola Mije Mirkovića, pristup ostvaren 7.8.2019. <http://ss-ekonomska-mmirkovica-ri.skole.hr/skola/povijest>.

“Prva Narodna vlada Hrvatske”, Savez antifašističkih boraca i antifašista RH, pristup ostvaren 6.8.2019.

https://www.sabh.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=1097:prva-na-rodna-vlada-hrvatske-&catid=5:novosti&Itemid=14.

“sokol”, U: *Hrvatska enciklopedija (on-line)*, Leksikografski zavod “Miroslav Krleža”, pristup ostvaren 17.8.2019.

<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=57005>.

ŠVAB, Mladen, “Glojnarić, Mirko”, U: Hrvatski biografski leksikon (on-line), Leksikografski zavod “Miroslav Krleža”, pristup ostvaren 12.8.2019.

<http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=6959>.

VRANEŠEVIĆ, Aleksandra, *Ministarstvo fizičkog vaspitanja Kraljevine Jugoslavije 1932. - 1941. inventar*, Beograd: Biblioteka informativnih sredstava Arhiva Jugoslavije, pristup ostvaren 8.8.2019.

http://www.arhivyu.gov.rs/index.php?download_command=attachment&file_command=download&file_id=869016&file_type=oFile&modul=Core%3A%3AFileManagement%3A%3AcFileModul.

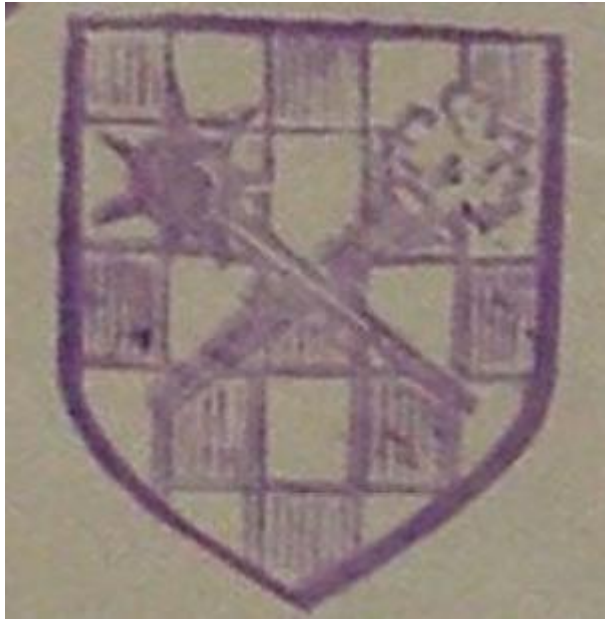
Doktorski rad:

MILJAN, GORAN, “Young, militarized and radical: the ustasha youth organization, ideology and practice, 1941-1945.”, Doktorska disertacija, Central European University Budapest, 2015.

9. Prilozi

REDOVNI ČLANOVI PRIMLJENI DNE 10. I. 1940		
1. Žvanut Josip	r.g. 1909	✓
2. Puškaš Milan	r.g. 1908	
3. Lakić Stjepan	r.g. 1920	
4. Bačić Marin	r.g. 1920	✓
5. Krašević Kazimir	r.g. 1920	
6. Verstovšek Franjo	r.g. 1920	✓
7. Jadrijević Stanislav	rg. 1920	✓
8. Bakarčić Boris	r.g. 1921	✓
9. Berner Marijan	r.g. 1923	✓
10. Vukelić Milan	r.g. 1919	✓
11. Štefanić Ivan Dan.	r.g. 1921	✓
12. Mohorić Artur	r.g. 1922	✓
13. Mihelčić Ivan	r.g. 1924	✓
14. Čorkalo Ivan	r.g. 1924	✓
15. Simčić Stanko	r.g. 1925	✓
16. Krašević Božidar	r.g. 1924	✓
17. Radišić Geza	r.g. 1922	✓
18. Tićak Josip	r.g. 1922	
19. Smoljan Metod	r.g. 1918	
20. Kvajo Zlatan	r.g. 1921	
21. Božićević Stjepan	r.g. 1922	

Prilog 1. - popis redovnih članova primljenih do 10. siječnja 1940. godine.
(HR-DAR-540, dopis SHJ GV Stijegu Sušak, 15.1.1940.)

Prilog 2. - Grb organizacije *Hrvatskog junaka* sa službenog pečata. (HR-DAR-540, dopis SHJ GV Stijegu Sušak, 2.10.1939.)

40	1. Dr. Ante Radić, njegove misli i značenje /cijena 4 din/
10	2. Dr. Ante Radić i narod /stoji 1 din./
70	3. Dr. Ante Radić o rodoljublju /stoji 1. din./
10	4. Dr. Ante Radić o socijalnom pitanju /stoji 1 din./
10	5. Dr. Ante Radić: Bez prosvjete nema politike /stoji 1 din./
10	6. Dr. Ante Radić učitelj naroda /stoji 1. din. /

Prilog 3. - popis naslova literature koja se mogla nabaviti pri *Seljačkoj slozi*, a tiče se djela Antuna Radića. (HR-DAR-540, zapovijed SHJ GV svim stijegovima, 29.1.1940.)

Popis pripravnika primljenih d o 30.IV.1940.

1. Mihalić Slavko	r.g.	1924
2. Korteze Božidar	" "	1922
3. Kučan Zrinko		1925
4. Kovačević Marijan		1925
5. Sušić Vladimir		1921
6. Kuzmanić Antun		1926
7. Štanfel Marijan		1926
8. Brusić Stanko		1924
9. Šćurić Marijan		?
10. Sertić Milan		1924
11. Matković Veljko		1919
12. Kenda Branko		1922
13. Veršić Vladimir		1921
14. Bilješević Drago		1923
15. Stalac Vjera		1925

Prilog 4. - popis pripravnika primljenih do 30. travnja 1940. godine. (HR-DAR-540, popis pripravnika primljenih u Stijeg, 30.4.1940.)

5. IZLETNIČKA ODORA. A) Junaci

1. Košulja je iz tkanine sive boje. Ima presavinuti ovratnik, sa dugačkim ušiljenim krilima, koja su sa dva puceta u svojim kutevima pričvršćeni na košulji. Na prsina se nalaze dva izdašna velika žepa, koji se zatvaraju preklapačima pričvršćenim sa po jednim pucetom. Na obim ramenina nalaze naramenice 3 cm. široke koje su jednim krajem ušivene u šav rukava i košulje, a drugim krajem pričvršćene sa jednim pucetom 3 cm. udaljeno od drugoga ovratnika za košulje. Košulja je naprijed ovršena u obliku kaputa i zatvara se sa 5 kom puceta. Rukavi su jednostavni bez rezreza i puceta tako da cijela košulja više služi kao haljetak nego kao košulja. Pri kraju rukava i okolo istoga nalazi se 2 cm. široka vrpca od iste tkanine kao i košulja kojom se po potrebi može stegnuti kukav tako da priligne potpunoma na ruku.

2. Hlače su iz čvrste končane tkanine sivo-zelenkaste boje. Imaju dva džepa na prednoj i jedan na lijevoj stražnoj strani, koji se zatvaraju sa preklapačima i pucetima kao što je kod košulje opisano. Na gornjem rubu imaju četiri petlje široke 5 cm. a dovoljno prostrane da se kroz njih može provući pripasni remen. Hlače ne smiju biti preduge da bi sezaže preko koljena, niti preuske da bi smetale slobodnom pretanju.

3. Do koljenice (čarape) su iz čvrstog vunenog pletiva u boji hlača bez šara i ureda te mogu po potrebi koljena

4. Pripasni remen je 3.50 cm. širok iz čvrste kože naravno žute boje te se zatvara kovinskom veniklovanom kopčom na jedan zubac. (Kada se izrade posebne kovinske društvene kopče one će se tada pričvrstiti na ovaj pripasni remen.)

5. Ovratni rukac je iz končane tkanine plave boje. Kišni kaput (višnjijski). Propis o višnjijski donosiće se naknadno

7. Uipele su za izlete visoke planinarske (ili bar dobro podkoga) a inače za nastupe u gradu obične poluzi cipele.

8. O kapu odnosno šeširi donjet će se naknadni propis u vezi sa svečanom odorama, a izletnička odora može se nositi bez kape.

N A R A Š T A J

Naraštaj inače potpuno jednaku odoru kao Junaci stomačnim razlikom da nosi ovratni rukac iz tkanine crvene boje veličine 80 cm. u kvadrat koji se veže sa kožnatim prstenom.

P O L E T N I C I

Na mjesto košulje nose vježbaču majicu bez samoveza odnosno rupca. Hlače, čarape i remen jednako kao Junaci.

Prilog 5. - propisi za izletničku odoru članova *Hrvatskog junaka*. (HR-DAR-540, zapovijed SHJ GV svim stiježovima, 6.6.1940.)

6. OPREMA. 1. Telečak sašiven je u vradržalnom obliku sa preklapacem koji pokriva cijelu stražnu površinu. Na unutarnjoj strani preklapača i na vanjskoj strani praksi samoga telečaka pod preklapacem nalazi se pod jedan žep. Također sa obje strane telečaka nalazi se po jedan žep. 2 remena dovoljno široka i podstavljena sa debelom pastom (file)uadjelovima koji dolaze u dodir sa ramenom. Telečak je iz nepromočnog platna. Na vanjskoj strani nalaze se petlje da se mogu na telečak pričvrstiti remeni, gunj, kišna kabanica i šalica.

2. Nož je iz dobrog čelika, planinarskog oblika sa sječivom dugim oko 10-12 cm a nosi se u kožnatom toku na lijevoj strani tijela na pripasnom remenu.

3. Šalica je vojničkog oblika iz aluminijske ili kositerne, te se nosi pričvrštena na telečak.

4. Gunj se nosi na telečaku uvijen u preblaku u boji telečaka, da ga zaštiti od nepogode vremena i da dobije jednolični izgled cijeloga odijela.

Ostala oprema za izlete i tabor nije propisana, već svaki član iz iskustva nabavi potrebno i praktični, no kod nastupa i putovanja treba nastojati da se ta oprema spremi u telečake kako nebi sa svojom raznolikošću štetovala skladnom izgledu cijeloga odijela.

Prilog 6. - nastavak propisa za izletničku odoru članova *Hrvatskog junaka*. (HR-DAR-540, zapovijed SHJ GV svim stijegovima, 6.6.1940.)

A) ODIJELO HRV. JUNAKINJA. I. Vježbače odijelo za Hrv. Junakinje u dvorani:

1. Tamno modre gačice, dosta široke, iz kloba ili satena, duljina 20 cm. iznad koljena. 2) Bijela panama bluza s okruglim izrezom; na izrezu su kačkani zubići, kojima je provučena crvena frkana šnora, naprijed svezana; duljina rukava 6 cm. iznad lakta, a stegnuti su crvenom šnorom (kao na izrezu oko vrata). Kosa je svezana crvenom vrpcom od kretona 8-10 cm. širokom. 3.) Kožnate crne papuče. 4.) bijele kratke čarape.

II. Vježbače odijelo za Hrv. Junakinje kod

javnih nastupa:

1.) Tamno modra nabrana suknja do koljena tako, da kad vježbačica klekne, rub suknje se dotiče poda. 2.) Bluza, ukras na glavi, papuče i čarape kao pod točkom I.

III. Odijelo za Hrv. Junakinja kod svečanosti,

mimohoda, poborka itd. :

1. Tamno modra nabrana suknja (kao pod točkom II) 2.) Bijela bluza, vrcica na glavi kao po točkom I. 3.) Obična duga smeđa čarapa i tamna cipela (crna ili smeđa)

Prilog 7. - propisi za izletničku odoru članica *Hrvatskih junakinja*. (HR-DAR-540, proglas SHJ grane Hrvatskih junakinja svim stijegovima, 19.6.1940.)

SAVEZ HRVATSKIH JUNAKA
Glavni Stožer

Poslano dne 1.VIII.1940.

Br. 95.

P R E G L E D N I C A

Stijeg s u š a k
Župa: S u š a k

Adresa: Dr. Oskar Turina S u š a k

Izvještaj je podniet prema stanju od osnutka do 1 kolovoza 1940.

STIJEG JE OSNOVAN DANA: 1.X.1939 izalanik Saveza Dr. Protulipac

Stjegovodja Dr. Oskar Turina
Zamjenik Stjegovodje: Milan Puškaš
Zapovjednik: Josip Žvanut

Pripravnici: 15	Pratporni članovi: 70
Red. članovi: 21	Utemeljitelji: 1
Poletnici: 30	Član. sa roj. ispit: 1
Narastaj: 45	

Ima li Stijeg glazbu: nema
Održan tečaj, kada: od 5 do 19 I. 1940
Po kome: po bratu Jakasi
Imali Stijeg Knjižnicu: ima
Ima li Stijeg inventar: ima
Imali Stije Pčelicu: ima
Gdje ima prostoriije: u osn. i gradj. školi
Održana priredba, kad: 7. IV u Susaku i
26. V. 1940 u Kukulj.

Izaslanik: Dr. Cicak
Ima li Stijeg zastavu: nema
Stijeg posjećen, kada: 31. 8. 1940
Po kome: Dru Protulipcu
Stijeg prima štampu: prima
Preporod (koliko): 15 komada
Ostale listove: -----

Ima li stijeg uredjene knjige: ima

REMJEDBA: Skupštine još nismo imali ali ćemo je održati u rujnu.

Tajnik: Stijegovodja:

Prilog 8. - ispunjena preglednica Saveza Hrvatskog junaka sa informacijama o stijegu i župi. (HR-DAR-540, preglednica Stijega Sušak SHJ GV, 1.8.1940.)

Hrvatski Junak, Stije u S u š a k u
Grana Hrv. Junakinja

Jeli Stijeg organizirao granu Hrv. Junakinja: jest
Kada je osnovana: 6.V.1940
Po kome: po mjesnom Stijegu
Vodstvo: učiteljica gdja Dubaš
Junakinje ukupan broj: 22

Prilog 9. - nastavak ispunjene preglednice *Saveza Hrvatskog junaka* sa informacijama o stijegu i župi. (HR-DAR-540, preglednica Stijega Sušak SHJ GV, 1.8.1940.)

VIHOR

LIST NOVE HRVATSKE OMLADINE

Godina I.

ZAGREB, 25. studenoga 1940.

Broj 1-2

Hrvatski Junaci u radu i borbi spremni za Boga i Hrvatsku

NAŠ „VIHOR“

Ovo je uistinu vijek mladosti. Svi narodi posvećuju pažnju omladini, kao nikada do sada. Za mladež se čini sve i daje sve, ne mjereći ni važući. Golemi pokreti mladeži u najvećim zemljama svijeta prate, kao odraz vremena, ovo novo doba. I to u zemljama najrazličitijih nazora na svijet i naoprećnijih političkih nazora. Sve te zemlje žele, da za nova vremena, koja dolaze, budu spremne i pomladjene, i u idejama i ljudima. Da budu velike baš po tim novim pokoljenjima, koja žurno dolaze na poprište života.

Mala Hrvatska nalazi se na prvim koracima svojega ustajanja i uspona. Ona, vječna patnica, snagom vjekovnih patnjama ojačanog genija, traži svoje mjesto pod Suncem. Hoće živjeti, hoće biti svoja, hoće urediti svoju kuću i živjeti puninom života. Svaki atom našeg narodnog Ja žudi za time.

A Hrvatska znađe, da joj novi život, onakav — kakav je zavrjedila — i kakav mora dobiti — mogu izgraditi samo nova pokoljenja. Iza generacija patnika, boraca za održanje i heroja otpora, moraju doći stvaralačke generacije. Pokoljenja, koja će se ukopati u temelje nove Hrvatske i dati joj život slobode, napretka i soci-

jalne pravde. Samo takav život je život, koji narodima trajno postavlja mjesto pod Suncem.

Takav pak život mogu donijeti samo generacije sposobne, spremne i dorasle.

U velikom narodnom stremjenju za Novim životom u novoj i boljoj Hrvatskoj, želj svojoj udio časno izvršiti i mlada organizacija Hrvatskih Junaka. I ona želi, da u srcima hrvatske mladeži izgradi Hrvatsku, koja će biti ispunjenje naših narodnih ideala u vjekovima. Junačku Hrvatsku, zemlju poštenja i pravde, domovinu prosvjete i napretka, dom društvene pravice za sve, koji hoće pošteno raditi i kojima je do ove ispućene zemlje.

A graditi je teško. Posebno je teško izgraditi čovjeka heroja i junaka, nesebičnog borca i skromnog radnika punog znanja i punom osjeda. Taj rad je i naš najteži i najodgovorniji posao. Rad, oko kojega bi se morali okupiti najbolji u Hrvatskoj.

Hrvatski Junak vrši taj posao. Okuplja one, koji se uzdišu u život i daje im u srce vjeru u poštenje pravdu, u um orudje znanja i spremne, a u mišice neslomivu snagu i zdravlje. Posvećuje se onom malom naučniku i djaku, za kojega je malo tko mario i diše ga, vodi ga

Prilog 10. - naslovnica prvog broja službenih novina *Hrvatskog junaka*. (HR-DAR-540, list *Vihor* broj 1-2, Zagreb, 25.11.1940.)